

הפרשת חלה

סימן א

הפרשת חלה מעיסה שבלילתה רכה
כגון הטורט הבלינצ'ס והלחוח

ער"ח אלול התשנ"ח

לכבוד

הרב שי לוי נר"ו

משגיח מטעם הבר"ץ נוה ציון

שלום רב!

והנה אחר שהבאתי את דברי כב', אכתוב בקצרה את הנלענ"ד. שנינו במס' חלה (פ"ק ה"ג) רבי יוחנן אמר טריקטא חייבת בחלה ואומר עליו המוציא לחם מן הארץ ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. ופירש הרב שדה יהושע שהיינו גמ' דברכות (ל"ז ע"ב) בדין טרוקנין ששנינו שם "טרוקנין חייב בחלה". ומהו טרוקנין? אמר אב"י כובא דארעא, ומפרש רש"י (בד"ה כובא) עושה מקום חלל בכירה ונותן בתוכו מים וקמח כמו שעושין באילפס.

ובהמשך הגמ' בברכות שם: אמר אב"י טריתא פטורה מן החלה, מאי טריתא? איכא דאמרי גביל מרתח, ואיכא דאמרי נהמא דהנדקא, ואיכא דאמרי לחם העשוי לכותח. עכ"ד הגמ'. ומפרש רש"י שם, גבול מרתח: נותנים קמח ומים בכלי ובוחשין בכף ושופכין על הכירה כשהיא ניסקת, נהמא דהנדקא: בצק שאופין בשיפוד וכו'. לחם העשוי לכותח: אין אופין אותו בתנור אלא בחמה. עכ"ד.

והנה מדברי רש"י ז"ל הנ"ל מבאר להדיא שגם טרוקנין וגם טריתא לפי הביאור הראשון בגמ' שהוא גביל מרתח, בשניהם איירי בעירוב קמח ומים היינו בבלילה רכה ולא עיסה, אלא שטרוקנין נותנין את התערובת של הקמח והמים בתוך גומא ושם זה נאפה, ואילו בטריתא, שופכים על גבי כירה כשהיא כבר ניסקת, אך התערובת חד היא. וכביאורו של רש"י ז"ל בגביל מירתח לענין טריתא, כן פירש בס' אור זרוע (הלכות חלה אות רט"ו), וע"ע בפ"י הרא"ש (הלק"ט חלה אות ג').

לשאלתך אודות מאפה הלחוח האם יש להפריש ממנו חלה או לאו, וכב' ציין למש"כ בספרי קצירת השדה (הלכות חלה פ"ג ס"ט). ועוד ציין שהממונים עליו הורו לו שאין צריך להפריש חלה מן הלחוח כלל, וכב' מצא סימוכין לדבריהם ממש"כ בספר שם טוב על הרמ' (מאת הגאון רבי חיים כסארי זצ"ל), שהלחוח פטור מהפרשת חלה כיון שאין דרך עיסה בכך, וכמו"כ לאו דרך אפיה בכך. ומאידך הביא כב' את מש"כ הרה"ג רבי יצחק רצאבי שליט"א בספריו השונים (בארות יצחק על פסקי המהרי"ץ הל' ברכת המוציא, ועולת יצחק ח"א וח"ב ובשולחן ערוך המקוצר חיו"ד כת"י), שהשיג על הרב שם טוב, והסיק להלכה שהלחוח"ח שמצוי אצל רוב האנשים שעובי מ"מ ואילך יש להפריש חלה בברכה. ואותן שעושין הלחוח"ח דק שעוביו כ- 2 מ"מ פטור לגמרי. ואחר כל זאת כב' כתב שלדעתו על מנת לא להכנס למחלוקת האחרונים, יש להפריש חלק מהלחוח אך ללא ברכה, עכת"ד.

קנו

והנה בהלכות קטנות להרא"ש שם ביאר ביתר שאת את החילוק בין טרוקנין לטריטא - גביל מרתח, וזת"ד: שטרוקנין אע"ג שבלילתו רכה וגובלא בעלמא, מ"מ הוי כמו תחילתו סופגנין וסופו עיסה שחייב בחלה. ואמר אביי טריטא פטור מן החלה, וכותב הרא"ש ולא דמי לטרוקנין דאע"ג שבלילתה רכה אופין אותה בגומא שבכירה, כמו שפירש רש"י התם ונעשית לחם. אבל מרתח גביל [טריטא] שופכין אותה על הכירה והוא מתפשט ואין תורת לחם עליו, עכת"ד.

והנה רש"י ז"ל בפירושו על טריטא הדגיש וכתב. ששופכין על הכירה כשהיא ניסקת, והיינו שהאפיה של הטריתא הוא כבר בזמן השפיכה על הכירה שהיא כבר חמה, וכיון שסוג עיסה זו היא דלילה ודקה, ממילא במציאות מיד שעיסה דלילה ודקיקה באה במגע עם מחבת שהוא כבר חם התוצאה היא שהיא נאפית מיד. [וכדוגמא הוא מה שקרוי בימינו "בלינצ'ס" שבתוך כ - 30 שניות משפיכת העיסה על המחבת כבר מוציאים אותו]. וכ"ז היא הטריתא, אך עיסת הטרקנין כותב הרא"ש שאמנם גם בטרוקנין העיסה דלילה וגובלא בעלמא, אלא שההגדרה ההלכתית שלה היא שסופה עיסה, והטעם שמכניסים לגומא ונעשית לחם, וביאורו ששם אין חילוק אם הכירה חמה או קרה שכן אין נ"מ שגם אם הכירה חמה אין העיסה נאפית מיד אלא צריך זמן שהיא תיאפה, וכל זאת עקב עוביה וגודלה של העיסה ותוצאת המאפה שיצא ממנה [וכדוגמא עוגת טורט, שעיסתה דלילה כמים, אלא שזמן אפייתה הוא כ - 30 דקות ויותר, וכ"ז עקב עוביה של העוגה].

נמצינו למדים שאם זה עיקר החילוק בין טרוקנין לטריטא, יש ללמוד מכך על כל סוגי העוגות הדומים להם, וגם נידו"ד שהוא הלחוח נגזר דינו

מהגדרה זו שאם הוא מתפשט ונאפה מיד הרי שאין עליו תורת לחם והוא פטור מחלה, ולכן הלחוח כשהוא דק מאד הרי דינו כטריטא, והוא ממש כעיסת הבלינצ'ס, אמנם אם עושים לחוח כשהוא עבה, וגם כשהמחבת חם אינו נאפה מיד אלא זקוק לזמן כדי שיאפה, בכה"ג דינו כטרוקנין. [ומבדיקה שעשינו הראה שהזמן הנצרך ללחוח המצוי הוא כ 4-5 דקות מזמן שפיכתו על המחבת עד אשר מוציאים אותו, והיינו טעמא משום שהוא זקוק לזמן אפיה וע"י עוד לקמן].

והן אמת שלעיל ביארנו שטרוקנין הוא בלילה רכה שאופין אותה בגומא שבכירה, וכ"פ רש"י שם, ואמנם פירושים נוספים נאמרו בדבר, ע"י במפרשים על הסוגיא שם, ועו"ע בדברי מרן השו"ע (או"ח סי' קס"ח סע"ט ט"ו) שביאר שטרוקנין היינו כנ"ל שעושין גומא בכירה. ומאידך ע"י בסי' תס"א ס"ב במרן שם, ובמשנה ברורה ס"ק ט', ובכה"ח שם. מ"מ העיקר הוא שבהל' חלה כתב מרן השו"ע (יו"ד שכ"ט ס"ה) את החילוק בין עיסה שבלילתה רכה ומתפשט ונאפה והוא הנקרא טריטא, לבין אם יש בכירה גומא ששופכין לתוכה שחייבת בכה"ג.

והנה זה שהעיסה רכה לחלוטין לא אכפ"ל כלל שכן העיקר הוא שסופו שנאפה בתנור, ואזי גם אם הבלילה רכה לגמרי בתחילה, חייב בחלה, וזהו הדין של טרוקנין, וכ"ה שיטת מרן השו"ע שהכל הולך אחר הסוף שאם סופו תנור לעולם חייב, ואם סופו טיגון או בישול פטור גם אם העיסה היתה עבה [ודלא כשיטת ר"ת - ע"י שו"ע סי' שכ"ט ס"ג].

והנה תנור ששנינו אינו דוקא תנור אלא ה"ה במחבת בלא שמן, או אפי' אם שם מעט שמן שלא ידבק ג"כ נקרא ללא שמן ודינו כתנור, שכן

העיקר להלכה שאף במחבת נקרא אפיה, וכן פסק רבינו הרמב"ם בהל' ביכורים (פ"ו הי"ב). וכן פסק להלכה מרן בשו"ע (יו"ד סי' שכ"ט סעי' ב' וסעי' ח') וכ"פ הרמ"א על השו"ע (סי' קס"ח סעי' י"ד). והרמ"א שם הזכיר שמעט משקה שמושחין כדי שלא ישרף אין זה נקרא טיגון אלא אפיה, ומקור דבריו מהגה' מימוני פ"ג מהל' ברכות בשם הסמ"ק, ושם כתב דבריו לענין ברכת המוציא, וה"ה לענין חלה, וכ"כ בפ"י דברי חמודות על הראש"ש הל' חלה (הלק"ט ס"ק ח'). וממילא בכ"ז ה"ה לנידו"ד. (וע"ע במאירי על מס' ברכות דל"ז ע"ב בד"ה מי שנתן מש"כ לענין חלה "תנור וכיו"ב כגון טיגון באלפס בשמן מועט" עי"ש).

והשתא לפי"ז צריך ביאור דברי הרב שם טוב שהבאת במכתבך שכתב "שאין דרך אפיה בכך, והרי כנ"ל העיקר להלכה שגם במחבת זה נקרא אפוי אם זה לא בשמן עמוק? ואולי אין כוונת דבריו אלא כסניף לטעמו הראשון שכתב שאין דרך עיסה בכך, והוא הטעם העיקרי וצ"ע. ואולי כוונתו לומר שאין דרך אפיית לחם בכך, היינו שלא נכנס להאי דינא של האם מחבת ללא משקה הוא כדין תנור או לא, שהרי זה ברור להלכה וכנ"ל, אלא כוונתו היא כמש"כ בשו"ע הגר"ז (או"ח סי' קס"ח סי"ג) על אותם שאופים בין ב' ברזלים שאין עליהם תורת לחם גם בשעת אפיה עכ"ד, ואע"ג שהתם זה אפיה גמורה, מ"מ כוונתו שסו"ס גם באפיה צריך שהדבר הנאפה יהיה עליו תורת לחם, ואלו אין בהם תורת לחם גם באפיה. ואפשר לומר בדוחק שזה כוונת הרב שם טוב ז"ל, שאין דרך אפיה בכך, הכוונה שכיון שהלחוח דק ביותר, הגם שנאפה במחבת, מ"מ אין דרך אפיית לחם בכך כאשר הוא דק, ע"כ. וע"ע בביאה"ל (סי' קס"ח סט"ו בד"ה קמח ומים), מש"כ בשם הלבוש, ומה שהסביר דבריו בסוגריים שם, ודוק לנידו"ד.

קנח

והנה עיינתי בס' בארות יצחק (קל"ב) שהביא את דברי הראנ"ח בעל "ענף חיים" במלואם, וכתב שם ששאל הראנ"ח מאת הראש"ל הגאון הרב יש"א ברכה זצ"ל אודות הלחוח, וענה לו הראש"ל זצ"ל, שדין הלחוח שונה מטרייתא, שטרייתא היא דק מן הדק שנאפת בכירה ומתפשטת, משא"כ לחוח שנעשה במרחשת שאין מקום להתפשט ונעשה עב, בכה"ג יודה השו"ע שאם קבע סעודה מברך המוציא. והרב ענף חיים ז"ל, הקשה על דבריו מהשו"ע (או"ח סי' קס"ח סעי' ח') אודות הלחמניות הדקות "שבלילתן רכה ודקה מאד שקורין ניבלאש מברך עליהם בורא מיני מזונות וברכה מעין שלש, ואם קבע סעודתו עליהם מברך המוציא וברכהמ"ז, עכ"ד השו"ע, ודייק הרב ענף חיים ז"ל, שהנה מרן הדגיש דק מאד, ומ"מ אם קבע מברך המוציא, א"כ מה הועיל לנו דקותן, ולכן כתב לחלק שהלחמניות אית להו תורת לחם על ידי שנילושו תחילה ונעשו עיסה, אלא שאח"כ ריככו אותה במים עוד ועוד, עד שנעשית רכה, ולכן מברך המוציא בדקבע, ואילו הטרייתא אינה אלא עירוב קמח ומים והיא נבחסת בכף, ולכן גם בקבע עליהם, אינו מברך המוציא. והוכיח דבריו מהמג"א שם ועי"ש. עכת"ד. והרב בארות יצחק דחה כל דבריו וכתב שעל הלחמניות כתב הקשה על כך בס' גינת ורדים וכתב שטרייתא בלילתה רכה וקלושה יותר מן הלחמניות והוכיח דבריו מהמשנ"ב על השו"ע שם (ס"ק ל"ז) שכתב שמערבין מים עם קמח כמו דייסא וכו', ובהמשך כתב (ס"ק ל"ח) שיש דקין יותר שמתפשטין באפייתן ונעשים דקים, ואין מברכין עליהם המוציא אף בדקבע ודמיא לטרייתא, עכ"ד המשנ"ב. הרי שזה עיקר החילוק בין לחמניות לטרייתא, ודלא כהרב ענף חיים ז"ל שחילוק זה לא שמענו. עכ"ד.

והנה הרב ענף חיים הוכיח דבריו גם מהמג"א

(ס"ק כ') שכתב על הלחמניות שהם דקין מאד, אבל אם רכים כ"כ מברך עליהם במ"מ וכו', עכ"ד המ"א. הרי שחילק בין לחמניות לטרייתא שטרייתא דק יותר מהם בכך שהוא נבחש בכף, והלחמניות תחלתן עב, אלא שמזלפים מים עד שנהיה רך אך לא כטרייתא. עכ"ד הרב ענף חיים ז"ל. ואחמ"ר לא ידעתי לאיזה מג"א כוונתו שהרי בס"ק כ', כתב להיפך שהלחמניות הם רכים מאד, אך אם אינם רכים מאד מברך המוציא כמש"ש בהג"ה [כצ"ל עי' לב"ש]. ושם כתב הרמ"א שגם בלילה רכה שסופה תנור מברך המוציא, וצ"ל שהתם אין העיסה רכה כ"כ, ואין לזה כל שייכות לטרייתא. ושור"ר שבס' בארות יצחק שם בסוד"ה ולקושתו השנית העיר כנ"ל.

וכמו"כ יש להעיר על הבארות יצחק שהביא דברי המג"א בס"ק מ' על טרוקנין שכתב שם המג"א שטרוקנין בלילתן רכה, כמש"ש בס"ח. ושוב הביא את המשנ"ב שכתב בשם המג"א שהיינו שהיא רכה מאד דאל"ה שאינם רכים כ"כ מברך המוציא כשסופן תנור, וכמש"ש בסי"ד בהגה'. ובביאה"ל שם כתב שלפי מה שביאר הרמב"ם לענין טרוקנין אין אנו צריכים את חילוקו של המג"א עי"ש, וכתב הבארות יצחק ליישב שמהא שכתב המג"א לסעי' ח' מוכרח כדבריו שהרי בסעי' ח' שנינו להדיא דלא די ברכים אלא צריך גם דקים, והרי טרוקנין אינם דקים שהרי הם נאפים בגומא. עיי"ש. עכ"ד. והאמת היא שדברי המג"א שהובאו במשנ"ב הם אינם דבריו על טרוקנין אלא דבריו הנ"ל שכתב על סעי' ח' לענין לחמניות, ושם דקדק וכתב שהנלאסיקי הם רכים מאד אך אם אינם רכים כ"כ ברכתן המוציא וכדברי הרמ"א בסי"ד, ומש"כ המג"א לעיל בס"ח כוונתו למה שהוא עצמו כתב שם בס"ח, והוא עצמו חילק שם רק לענין העיסה אם היא רכה או לאו, וזהו עיקר הטעם, ולא הענין אם דקים או עבים הם, רק שאותן הניבלא"ש

במציאות דקים הם ולכן זה הוזכר שם, אך עיקר חילוקו זה אם העיסה רכה או שאינה רכה כ"כ, ועל כך כתב המשנ"ב בביאה"ל את דבריו.

וכן יש להעיר על המשך דברי הבארות יצחק שכתב, שאשכחן בהדיא כדברי המג"א, שכתב הרב המאירי בבית הבחירה עמ"ס ברכות, שטרוקנין היינו שנתן קמח לתוך מים ובללן בלילה רכה ביותר כעין מים עכורים עכ"ד המאירי, והוסיף הבארות יצחק, הרי שכל כך מרבים בו במים עד שקורא לזה מים עכורים. עכ"ד. אלא שכד תעיין להרב המאירי בפסחים תראה ששיטתו שלו אינה כך, שכתב שם (ל"ז ע"א בד"ה וממה שהזכרנו) שכתב לדקדק על שיטתו מסוגיא דברכות גבי טרוקנין שחזינו שם שגם בלילה רכה באפיה ביבש, לחם גמור הוא, ומיישב המאירי, שאע"פ שבלילתה רכה, מ"מ קמח הרבה היה שם, והרי הוא כעין לישא, ויש שם קצת גלגול, ולא קראוה גובלא אלא מצד שאינה מגולגלת בגלגול גמור, אלא בגלגול רך, וכשמניחין אותה בקרקע מתפשטת אילך ואילך והרי שמה מעיד עליה, וכו'. אבל בלילה רכה לגמרי כעין מים עכורים אין אפיה ביבש מחייבתו. ובד"ה שלאחריו כתב המאירי, את דעות הפוסקים שגם בלילה רכה לגמרי אפיה ביבש מחייבתו וכתב שמסוגיא דטרוקנין נראה כדבריהם, אלא שכבר תירצנו סוגיא זו לשיטתנו. עכ"ד המאירי. הרי להדיא שדעת המאירי שטרוקנין אינו דליל כמים עכורים, וזה לשיטתו ופלא שבבארות יצחק שם כתב לעיין במאירי פסחים, ולא הרגיש ששם כתב המאירי בדעתו שטרוקנין אינו כמים עכורים.

והנה בספר ענף חיים שם הביא שכדבריו כן נראה מדברי שו"ע הגר"ז באור"ח (ס' קס"ח סי"ג). ומאידך בס' בארות יצחק שם, כתב שאדרבה מדברי הגר"ז שם נראה להדיא להיפך ודלא כדבריו. ואמרתי לסכם דברי הגר"ז ז"ל ונראה אם יש נ"מ לנידו"ד.

הנה הגר"ז שם כותב שלחמניות הן שקורין ניבלא"ש, שהם נעשים מתערובת קמח ומים בלילה רכה מאד, ושופכים על עלי הירקות ונאפים בתנור, או שופכים על מחבת ללא משקה, [אזי כתב השו"ע שמברך במ"מ ואם קבע מברך המוציא]. אך אם יש בה משקה מברך במ"מ גם אם קבע סעודה, לפי שלא היה להם תורת לחם מעולם לא בשעת לישנה - שבלילתן רכה. ולא בשעת אפיה - שטוגנו במשקה. ומוסיף הגר"ז, שאפי' אלו שאין בלילתן רכה מאד, כל שאין בלילתן עבה, אין עליהם תורת לחם בשעת לישנה, ואם הם טוגנו במשקה, אין עליהם תורת לחם גם בשעת אפיה, ואם נאפו בתנור או במחבת בלי משקה, הרי שיש להם תורת לחם באפיה, ובמבכין עליהם המוציא, והטעם שכיון הוא שאין בלילתן רכה מאד [אע"ג שא"א לגלגלה בידים, אלא טורפה בכף בקערה ונעשית עבה קצת אחר האפיה, ע"כ תוספת בצד שו"ע הגר"ז והוא מהסידור], דרכם של בני אדם לקבוע עליהם סעודה לפעמים אע"פ שאין בלילתן עבה לגמרי [ובתוספת מהסידור נכתב: ולא נתנו חכמים שיעור קביעת סעודה אלא בבליה רכה יותר מדאי, או שנעשו רקיקים דקים אחר האפיה ואף אם אין הבליה רכה יותר מדאי].

והנה עד כאן סיכום דבריו של הגר"ז ז"ל הוא: שבלילה רכה מאד שסופה תנור, מברך במ"מ ואם קבע סעודה מברך המוציא. ואם סופה טיגון במשקה, אינו מברך המוציא אף אם קבע. ובלילה שאינה רכה מאד וגם אינה עבה והתוצאה הסופית שנעשית עבה קצת אחר האפיה, ועיסה זו נאפתה בתנור או במחבת ללא משקה, מברכין עליו המוציא אפי' שלא קבע סעודה. וחכמים הצריכו קביעות סעודה לענין המוציא רק אם העיסה רכה ביותר והתוצאה הסופית שזה עבה מדי, או שהבליה אינה רכה מדאי, אך התוצאה הסופית היא שהרקיקים דקים מדאי. ע"כ סיכום

דבריו ז"ל. והנראה שאם הבליה רכה מדאי והתוצאה הסופית היא מאפה דק בכה"ג מברך במ"מ אפי' קבע סעודה, והיינו דין דטריתא, ואילו הלחמניות (הניבלא"ש) צ"ל בע"כ שהם קצת עבים, ולכן אם קבע מברך המוציא. אלא שהמשך דברי הגר"ז שם לא משמע הכי, שהרי בהמשך דבריו כתב וז"ל: וי"א שאותן שבלילתן רכה מאד אין מברכין עליה המוציא ובהמ"ז כשאוכל שיעור קביעות סעודה, אלא כשאין רקיקין דקין מאד אחר האפיה, ששפך הרבה על העלים או על המחבת עד שנעשו עבים קצת ע"י האפיה אע"פ שאינם עבים לגמרי, אבל אם גם אחר האפיה הם רקיקים דקים מאד, כגון אותם שאופים בדפוס בין ב' ברזלים אין קביעות סעודה מועלת בהם. וכו' כיון שהם רקיקים דקים מאד, ויש לחוש לדבריהם וכו', וכן בטריתא דהיינו שלוקחים קמח ומים ומערבים ושופכים על הכירה והוא מתפשט ונאפה, י"א שאין עליו תורת לחם כלל ואפי' אוכל כשיעור קביעות סעודה מברך במ"מ ומעין ג', אבל טרוקנין דהיינו שעושין גומא בכירה ונותנים בה קמח ומים מעורבין בה, אע"פ שבלילתה רכה מאד, מ"מ כיום שע"י האפיה נעשים עבים מועלת בהם קביעות סעודה לברך המוציא וברהמ"ז כעל לחם גמור, עכת"ד.

הרי לך שהגר"ז בתחילת דבריו לא חילק בין אם התוצאה היא מאפה דק או עב, אלא שבכל גוונא אם העיסה רכה ביותר, ואפאה בתנור או במחבת בלי משקה, מברך במ"מ ואם קבע סעודה מברך המוציא, וזה דין הלחמניות וממילא צ"ל שה"ה בטריתא, שאם קבע סעודה מברך המוציא, ודלא כמו שפסק בשו"ע שבטריתא גם אם קבע סעודה אינו מברך המוציא, אלא שדין הניבלא"ש כדין הטריתא, ובאמת שהכי ס"ל לכמה מהראשונים והאחרונים. עי' טור או"ח ס' קס"ח, ובב"י שם, ובפרישה ובדרישה שם, ועי' בנו"כ על השו"ע

ובאמת אינו מוכן דא"כ אינו בגדר לחם כלל, והרשב"א באמת דחה פי' התוס' וכו'. ולעד"נ דבאופן שביארנו שעריכתו דקה מאד אפשר שגם התוס' מודה לרש"י וכו'. הרי שמדבריו ז"ל משמע שהלחמניות הם אינם בלילה רכה כמים, אלא שעריכתו דקה מאד, וא"כ זה שונה מטרייתא לחלוטין. (ועי' בסוף סעיף כ"ט שם שכתב ששם "לחמניה" מוכיח שהוא לחם חשוב אלא שהוא לחם דק, ומאידך עי' בסעי' מ"ח שכתב שם הדין של טרוקנין וטרייתא, שהטרוקנין מתקבץ בגומא, וטרייתא מתפשט ונאפה, והוסיף שמסוגית הש"ס בברכות מבואר כהב"י שאף אם קבע מברך במ"מ. עכת"ד. והנה א"כ מהכא נראה כדברי הרב ענף חיים שהחילוק בין טרייתא ללחמניות, הוא לא בתוצאה הסופית של המאפה, אלא בסוג העיסה, וא"כ מש"כ עליו הבארות יצחק שחילוק כזה לא שמענו, הנה לכאורה שמענו חילוק כזה בדברי הערוה"ש ודוק.

עכ"פ העולה לדינא הוא שהעיקר כדעתו של מרן השו"ע, שעיסה דלילה כמים, אם מקבצים את העיסה יחד ועי"כ יש לעוגה נפח, והוא צריך זמן של אפיה, בכה"ג מברכים במ"מ, ואם קבע סעודה מברך המוציא, ועיסה זו חייבת בחלה. ואם שופכים עיסה זו על מחבת כשהיא כבר חמה, ומתפשטת ועקב דקותה היא מיד נאפית, בכה"ג מברך במ"מ גם אם קבע סעודה, ופטור מהפרשת חלה.

וא"כ כמו שכתבנו בתחילת דברינו היוצא שעוגת טורט שצריכה אפיה זמן מרובה, דינו כטרוקנין וחייב בחלה. ומאידך הבלינצ'ס שמיד עם שפכתה על המחבת החמה היא נאפית ולאחר כ - 30 שניות כבר מוציאים את המאפה דינו כטרייתא ופטור מחלה. וממילא ה"ה בנידו"ד של הלחות שאם הוא דק כבלניצ'ס ודאי שפטור מחלה, אך הלחות המצוי היום אינו דק כל כך,

סי' קס"ח במג"א ובלבו"ש ובמחה"ש שם. ושוב הביא הגר"ז י"א לענין טרייתא שגם אם קבע מברך במ"מ וזהו דעתו של מרן השו"ע וכפי שציין בקונט"א שם, ולפי"ז מוכרח החילוק בין שהתוצאה מאפה דק או עב, שכן לענין הניבל"א"ש פסק מרן שאם קבע מברך המוציא, ואילו לענין הטרייתא אמר שלעולם מברך במ"מ גם אם קבע, ועל כך כתב הגר"ז שז"ל שהחילוק הוא שבניבל"א"ש התוצאה היא שהמאפה עב. לאחר האפיה ואילו בטרייתא התוצאה היא מאפה דק, וטרוקנין כיון שעבה המאפה דינו כניבל"א"ש. והשתא א"כ למסקנת הגר"ז ז"ל נפקא, שלדעת מרן השו"ע שס"ל שטרייתא שאפי' אם קבע סעודה אינו מברך המוציא אלא במ"מ, ומאידך ס"ל שבניבל"א"ש ובטרוקנין אם קבע סעודה מברך המוציא, מוכרחים אנו לחילוק שכתב שבניבל"א"ש וטרוקנין המאפה הוא עב, ואילו בטרייתא המאפה הוא דק, וזוהי הסיבה לחלק ביניהם. וא"כ צדקו דברי הבארות יצחק שגם מדברי הגר"ז מוכרח החילוק בין מאפה דק לעבה, ודלא כמו שכתב הרב ענף חיים ז"ל להוכיח מדעת הגר"ז [הגם שבהחלט אפשר לומר שלדברי הגר"ז אין חילוק בין כירה למחבת וכתחילת דבריו של הרב ענף חיים, אך מ"מ יש חילוק בין דק לעבה, ומוכרח].

וראוי לציין שגם אם נאמר שעל טרייתא אם קבע סעודה מברך המוציא ודלא כמרן השו"ע, מ"מ כתבו המג"א והלבו"ש והמחה"ש, שמ"מ כך זה לענין ברכה, אך לענין חלה כו"ע יודו שטרייתא פטורה מהחלה.

ועוד עיין בערוך השלחן (או"ח סי' קס"ח סעי' ל') שכתב בשם י"א שהנילי"ש (ניבל"א"ש) שהוזכר בשו"ע לענין הלחמניות הדקות) הם שמעריבים קמח ומים כמו דייסא ושופכין אותן על העלים וכו', וכתב על זה בערוה"ש וז"ל

סימן ב

בדין עיסת הסופגניות לענין חיוב חלה

כתב הטור (יו"ד ריש סי' שכ"ט) וז"ל: "אין חיוב חלה אלא בלחם דכתיב: באכלכם מלחם דכתיב: באכלכם מלחם הארץ" (במדבר ט"ו) לפיכך הסופגנין העשויים כספוג רכיכים רכים, והדובשנין ואיסקריטין והן מטוגנים בדבש, פטורין מן החלה" עכ"ל.

ומקורם של דברים הוא מהמשנה במס' חלה (פ"א מ"ד) וז"ל: הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת המשרת והמדומע פטורין מן החלה. עכ"ל המשנה. ופי' הרע"ב שם הסופגנין: לחם שבלילתו רכה ועשוי כספוג. פי' אחר ריקים דקים תרגום וריקים מצות ואספוגין הדובשנין: מטוגנים בדבש, א"נ נילוישים בדבש. והאסקריטין: תרגום צפיחית אסקריטון, ובלילתן רכה מאוד. עכ"ל. והר"ש בפירושו למשנה כתב וז"ל: סופגנין: כספוג עשויה, א"נ ריקין דקין מלשון ריקי מצות. והדובשנין: מטוגנים בדבש. אסקריטין: צפיחית וכו', עיסתו רכה מאוד וכולם מין לחם. עכ"ל.

והנה משנה זו נשנתה גם בגמ' פסחים (דף ל"ז ע"א) ומפרש שם רש"י, הסופגנין: עשויין כספוג. והדובשנין: מטוגנין בדבש וכולם מין לחם. והאיסקריטין: עשויין כצפיחית וכו' שלשין עיסתן רכה מאוד. עכ"ל.

הר"מ בפירוש על המשנה שם כתב, שהסופגנין הדובשנין ואסקריטין הם מיני פת אלא שמתחילת לישתן עושין בהן מלאכה אחרת ומערבין בהן שמן או דבש או מתבלין אותן בתבלין, ואופין במינים משונים ממיני האפיה וקורין שמות כפי הדברים המעורבין בהם וכו' עכ"ל הרמב"ם.

וגם אם המחבת חמה הוא זקוק לכ - 4-5 דקות עד שהוא נאפה, בכה"ג נראה שחייב בהפרשת חלה אף עם ברכה, שאין כאן את החסרון של טריטא "שמתפשט ונאפה". [ואמנם מה שראיתי בשו"ת עולת יצחק שכתב שאולי יש להשוות ענין זה עם הא דיו"ד סו"ס קפ"ח לענין פתיחת הקבר בשיעור שפופרת דק מן הדק וכו', לענ"ד אין זה ענין לנידוד, שבנידוד אין זה שיעור שניתן וקבעו בס"מ, אלא ההגדרה היא, האם בהתפשטות על מחבת חמה הוא מיד נאפה או לא].

העולה לדינא:

א. עיסה שבלילתה רכה מאוד והיא נוזלית כמים, ושופכים אותה על מחבת שהיא כבר חמה, ובשעת שפיכת העיסה היא מתפשטת ונאפית מיד, מברכין עליה במ"מ אפי' אם קבע סעודה ופטורה מהפרשת חלה, והיינו כגון הבלניצ'ס שזמן אפייתו על המחבת הוא מהיר מאוד. (כ - 30 שניות).

ב. אם לוקחים עיסה דלילה זו, ואופים אותה בתנור או על המחבת, ומאפה זה זקוק לזמן אפיה, ואינו נאפה מיד עם התפשטות העיסה על המחבת, חייב בהפרשת חלה, ומברכין עליו המוציא אם קבע שיעור סעודה. וכגון עוגת טורט או הלחוח המצוי כיום [שזמן אפייתו על המחבת הוא כ - 4-5 דקות]. (ואמנם זאת צריך לדעת שאת החלה יש להפריש לאחר האפיה, עי' מש"כ בספרי "קצירת השדה" הל' חלה פר' ה' סעי' א-ב).

ואם הלחוח דק שמיד עם התפשטותו על המחבת הוא נאפה, הרי שדינו כבלניצ'ס שפטור מהפרשת חלה.

כ"ז הוא הנלענ"ד

בברכת שנה טובה

שניאור ז. רווח

קסב

והנה אם נפרש שהחסרון של מינים אלו הוא כיון שנילושין בדבש וכיו"ב, וע"כ פטורים הן מן החלה, הדברין קשין, שהרי הרמב"ם גופיה פסק להלכה שעיסה הנילושה בדבש חייבת בחלה פ"ו הלכות ביכורים הי"ב, ובשלמא לאותם מפרשים שמינים אלו מטוגנים בדבש שפיר דמי שאין סופו אפיה, אך אם כל החיסרון הוא משום שנילושו בדבש וכמו שמשמע מפשטות לשון הר"מ צ"ע?

וא"כ לדעת מרן השו"ע העושה סופגניות הנהוגות כיום פטור מלהפריש חלה. אלא שבדין זה נחלקו כבר גדולי הראשונים, ומרן פסק בזה כדעת הרמב"ם (שם), אך כבר הביא הטור (יו"ד שכ"ט) שר"ת פליג בזה וס"ל שכיון שעיסה זו עבה כבר נתחייבה בשעת גילגול, ואפ' שאח"כ טיגנה או בישלה, מ"מ חייבת עיסה זו בחלה כדת.

ובאמת עקב מחלוקת זו כתב הש"ך (שם ס"ק ד') שיש להחמיר ולהפריש חלה מעיסה זו בלא ברכה, כדי לצאת ידי כל הדיעות. וכ"כ בספר בן איש חי (פר' שמיני ש"ב אות ד') שיחמיר להפריש חלה, רק שלא יברך ע"ז, וכן הורה להלכה מרן הראש"ל שליט"א.

אלא שיש להעיר שכ"ז אם דעתו לבשל או לטגן את כל העיסה, אך אם דעתו לאפות ואפ' כמות קטנה מאד מבצק זה, הרי זה מחייב את העיסה כולה בהפרשת חלה עם ברכה כדת ולכו"ע. וכך פסק מרן בשולחן ערוך (יו"ד סי' שכ"ט סעי' ד' ועי' בש"ך שם).

ומיותר לציין שכ"ז אם יש בכללות העיסה שיעור קמח החייב בחלה, והוא שיעור של 1,560 ק"ג קמח, לדידן בני ספרד (ועי' מש"כ בזה בסיפרי "קצירת השדה" פ"ד סעי' ב')

העולה מן האמור:

א. עיסת הסופגניות, אפילו יש בה שיעור קמח הראוי להפרשת חלה (1,560 ק"ג קמח - לדידן בני ספרד) לדעת רבינו הרמב"ם ז"ל פטורה העיסה מהפרשת חלה. וכן פסק מרן בשולחן ערוך.

ב. לדעת רבינו תם עיסה זו חייבת בחלה, כיון שעיסה עבה היא, והכל הולך אחר הגילגול. ולכן

אלא בע"כ צ"ל, שאפשר שזה כוונת לשונו של רבינו הרמב"ם שם שכתב שמלאכת אפייתם של מינים אלו שונה, דהיינו שאינם נאפים כמאפה תנור כההיא עיסה שנילושה בדבש, אלא שאופן בחמה וכמו שנאמר בגמ' בפסחים שם אודות חלת המשרת, או שבישלן ע"י משקה וכיו"ב, ואה"נ אם אפאה בתנור, חייבת העיסה בחלה וכמו שפסק בזה הרמב"ם להדיא. ושור"ר שכ"כ לבאר את דעת הרמב"ם בפי' המשנה ראשונה על המשנה במס' חלה שם בד"ה והדובשנין, וע"ע במש"כ שם בד"ה הסופגנין (וע"ע מ"ש את לשון מרן השו"ע לקמן בד"ה "והנה על כגון זה" ודוק היטב בדבריו). ובאמת שיש עוד מה להאריך בפי' משנה זו עפ"י כל פירושי רבותינו הראשונים, אלא שכיון שלהלכה אין בכך נ"מ ע"כ לא הארכתי בזה. אלא הא נפק"ל מהכא, שסופגנין הנזכר שם הוא או שעיסתה רכה, או עשויה כספוג או שנילושה או שטוגנה בדבש. אך הסופגניות המצויות היום אין עיסתן נחשבת כרכה, אלא עיסתן עבה ובהחלט ראוי לאפות ממנה לחם, אלא שחיסרון אחר לה שהיא מטוגנת במשקה - שמן ולא נאפית בתנור.

והנה על כגון זה כבר כתב מרן בשולחן ערוך (יו"ד שכ"ט ס"ג) וז"ל: עיסה שבלילתה עבה וגלגלה על דעת לבשלה או לטגנה או לעשותה סופגנין או ליבשה בחמה, ועשה כן, פטורה.

כדי לצאת מידי ספיקא" עכ"ד. ומזה שהטור הזכיר בתחילת דבריו מי ביצים ויין בחדא מחתא הטעה לכמה מהאחרונים שחשבו שגם בזה הרא"ש חולק. אך כל המעיין יראה שהטור כשהביא דברי הרא"ש כתב בזה"ל: "שלא ללוש עיסה במי ביצים לבדן" וכו', הרי שרק לגבי מי ביצים היה מסתפק הרא"ש, אך לענין שאר ז' משקין לא הסתפק כלל הרא"ש ומודה הוא להרמב"ם שחייב להפריש חלה כדת.

וגם במי ביצים, אע"ג שכתב הטור שהרא"ש מסתפק בזה, ובאמת בתשובות הרא"ש כלל שני סי' י"ד נראה הרא"ש כמסתפק בזה. אך בהלכות חלה להרא"ש בפ"ב לאחר שדן בדברי המשנה והגמרא סיכם שאין הלכה כסתם משנה זו. אלא שמ"מ סיים בזה"ל: "לכן יש ליזהר שלא ללוש עיסה במי ביצים לבד בלא תערובת מים, כדי לצאת מן הספק על חיוב חלה". עכ"ל. וא"כ בסופו של דבר הורה כן מחמת הספק. אך מ"מ עד כען לא דיבר אלא במי ביצים בלבד, ולא בשאר משקין שמקבלין טומאה וכמפורש בדבריו.

ובאמת הב"ח כתב על הטור שם דברים מפורשים, שבעירב עם כל אחד מז' משקין לכו"ע הוי חיבור, וחייבת העיסה בחלה ואין בזה חולק. רק שהוסיף שלענין מי ביצים הרמב"ם מסתפק בדבר ולא הכריע ולא כדברי הטור. ועי' מש"כ בזה בב"י שם. אך לענין ז' משקין לית מאן דפליג, וכ"כ הפרישה ס"ק י"ג שהרא"ש הסתפק רק לענין מי ביצים ולא לענין שאר ז' משקין. ועו"ע בבית יוסף או"ח סו"ס תס"ב שהביא ג"כ את דברי הרא"ש לענין מי פירות, וכתב שם רק לענין מי ביצים שלא לעשות בפסח אלא בפחות משיעור, והיינו משום שבפסח א"א לערב כלל מים, ולא הזכיר כלל שאר ז' משקין אלא מי ביצים.

יש להפריש מעיסה זו חלה כדי לצאת ידי כל הדיעות, ומכל מקום בודאי שלא יברך על הפרשה זו.

ג. אם אופה ואפילו מעט מעיסה זו של הסופגניות, חייב בהפרשת חלה עם ברכה לכל הדיעות.

סימן ג

עיסה שנילושה ללא תערובת מים כלל

בשולחן ערוך יו"ד (שכ"ט ס"ט) פסק מרן בזה"ל: "עיסה שנילושה במי פירות אפילו בלא שום מים חייבת בחלה" עכ"ל. וכתב שם הש"ך (ס"ק ט) וז"ל: "והרא"ש פוטר וכן הברטנורא מסתפק בדבר לכן יש להפריש בלא ברכה".

והנה בדיון זה ראיתי לכמה פוסקים שצידדו לומר שמה שכתב מרן "מי פירות" אין הכוונה דוקא למי ביצים וכד' שאינם מז' משקין, אלא מי פירות פירוש, כל המשקין גם אם הם מכלל ז' משקין, ואזי יפריש חלה מהעיסה שנילושה עמהם, ולא יברך על ההפרשה, זאת כל עוד ואין מעורב בה מים. כיון שלדעתם גם בשאר משקין שהם מכלל ז' משקין חולק הרא"ש ודעתו היא שעיסה שנילושה עמם פטורה מחלה.

ולענ"ד בדבר זה אין הרא"ש חולק ולכו"ע חייבים להפריש עם ברכה. ונבאר הדברים:

הנה הטור ביו"ד סי' שכ"ט כתב בזה"ל: "עיסה שנילושה במי ביצים או ביין או דבש בלא שום מים, כתב הרמב"ם שחייבת בחלה. וא"א הרא"ש ז"ל היה מסתפק בדבר, וכתב, וטוב ליזהר שלא ללוש עיסה במי ביצים לבדן בלא תערובת מים,

שבבלש עיסה עם ז' משקין יפריש חלה ויברך, מ"מ טוב שיערב מעט מים כך שיברך לכו"ע. ובפסח טוב שיעשה פחות מכשיעור כיון שלא מחייב בשיעור חלה, וזהו שכתב מרן בלשון טוב, ולא בלשון יש להזהר כמו שכתב ביו"ד לענין מי ביצים, כיון שמעיקר הדין אפשר להפריש ולברך, רק שמ"מ טוב שיעשה פחות מכשיעור עכ"ד.

והנה אע"ג שכתב שדברי מרן שטוב להזהר כוונתו גם על ז' משקין, אע"ג שאין זה מעיקר הדין. עדיין לא ברירא לן מדוע יש לנהוג כך, דאי מטעם עיסה טהורה שפיר דמי שיש לערב מים, ואם א"א כגון פסח, טוב שיעשה פחות מכשיעור, אך בז' משקין שבלא"ה מקבלין טומאה, מדוע יש לחשוש, והרי העיסה טמאה, ואם משום חשש חיוב חלה, הרי אין מה לחשוש שהרי אין חולק שעיסה זו חייבת בחלה, וכל דברי הרא"ש רק על מי ביצים כמו שמפורש בכמה מקומות להדיא מדבריו. אלא בע"כ שהוא הלך אחר לשון הט"ז והמג"א שהלכו אחר לשון הטור שהיה נראה להם מדבריו שחולק על מי ביצים וגם על שאר שבעה משקין מלבד מים, וכמו שהוא גופיה ציין בתחילת דבריו לדבריהם אלא שכמ"ש לעיל אין זה דיוק נכון, שהרא"ש לא דיבר כלל אלא מענין מי ביצים בלבד, וכל מה שכתב הטור יין היינו משום שהביא את דברי הרמב"ם.

וכן פסק להלכה באור זרוע הל' חלה (רכ"ה) שהלכה למעשה עיסה חייבת בחלה כל שיש בה אחד משבעה משקין. מלבד אם עשוה במי ביצים ללא מים שפטורה מחלה. ועי"ש באריכות דבריו. וכ"כ הר"ש סירילאו על המשנה בחלה שם. וכ"פ להלכה הרב חכמת אדם בספרו שע"צ פי"ד סעי' כ"ז וז"ל: "עיסה שנילושה בא' מז' משקין חייב בחלה לכו"ע. אבל אם נילווה בשאר משקין כגון מי ביצים ולא נתערב בו מים יש פוטרינ מחלה אא"כ נילוש בז' משקין, ולכן יפריש חלה בלא

ובאמת שמדברי הב"י נראה שהיינו טעמא משום חיוב חלה. וכן כתב בשו"ע להלכה באו"ח סי' תס"ב סעי' ה' שהלש עיסה במי פירות טוב לעשותה פחות מכשיעור כדי שלא תתחייב בחלה. והמג"א שם כתב, שבב"י משמע שאפי' לש ביין ודבש להרמב"ם חייבת והרא"ש מסתפק. וכתב שהדרישה כתב בשם המהרש"ל שאף הרא"ש לא פליג, אלא במי ביצים אבל בז' משקין מודה שחייב. ולכן כותב המג"א שמה שכותב מרן שם מי פירות היינו מי ביצים וכיו"ב שאינם מז' משקין. והטעם הוא שכל שלא עירב אחד מז' משקין הוי עיסה טהורה שאין מה לעשות עמה בזה"ז.

והנה מ"ש שבב"י משמע שהרא"ש הסתפק גם בז' משקין אין זה נכון, כיון שלשון הב"י איננה שלו אלא לשון הטור ביו"ד שם, והטור אה"נ הזכיר יין, אך זהו לשונו של הרמב"ם וכפי הגירסא שהיתה לפני הטור וכמ"ש הב"י שם, ואילו הרא"ש לא פליג אלא על מי ביצים וכיו"ב.

ומ"מ לעיקר הדין למדנו שהמג"א ס"ל שבשאר ז' משקין חייבת העיסה בהפרשת חלה לכו"ע וכדעת הדרישה בשם הרש"ל. וכ"כ האשל אברהם בגליון על השו"ע שם, וכן נראה שהסכים המחצית השקל שם עי"ש. והדברים מפורשים גם בביאור הגר"א שם באו"ח, שמה שכתב מרן מי פירות היינו אותן שאינן מז' משקין. וכ"כ במפורש הפר"ח באו"ח שם ס"ק ה', שמי פירות שכתב מרן היינו מי פירות שאינן משבעה משקין ועי"ש.

ואמנם הפמ"ג במש"ז באו"ח ס"ק ב' כתב, שבט"ז משמע ליה שמרן דיבר גם על שאר ז' משקין, אלא שלענין חששא דהסמ"ק לענין עיסה טהורה, די שיערב אחד מז' משקין שמקבלין טומאה, אבל לענין הפרשת חלה, אע"ג שקיי"ל

ביצים, א"כ מדוע עלינו להחמיר? ועו"כ בכף החיים שם שהש"ך בס"ק ט' כתב על דברי השו"ע שיפריש חלה בלא ברכה ומשמע אף בנילושה בז' משקין יעו"ש. עכ"ד.

ואחזמ"ר מהדר"ג של הרב כף החיים, לא זכיתי להבין דיוקו מהש"ך, שהרי הש"ך כתב דבריו על מרן שכתב עיסה שנילושה במי פירות וכו', ומי פירות כוונתו למי ביצים. שע"ז קאי הרא"ש, וכן מה שכתב הש"ך שהרע"ב מסתפק בד"ז, הנה המעין בהרע"ב יראה שדיבר על מי ביצים ושאר מי פירות ולא בז' משקין, והדברים כתובים בפירוש בדבריו על המשנה בחלה פ"ב מ"ב בד"ה עיסה, וא"כ מה הוכחה יש מכאן?

וכ"כ בפירוש המשנה ראשונה על המשניות שם, שכל מקום שהוזכר מי פירות היינו שאינם מז' משקין. והביא שם את דברי הרב בית הלל הנז' וכתב עליו, "והם דברים דחויים לענ"ד, כיון שדבש דבורים הוא משבעה משקין ודינו ממש כמים וחייבת מדינא בחלה ומברכין עליה, ובזה לא נחלק אדם, שכל עיקר המחלוקת אינו אלא במי פירות וכדפי". עכ"ד. הרי שמצינו דברים מפורשים שבזה אין כל חולק שיש להפריש חלה עם ברכה כל שנעשה באחד מז' משקין אפילו ללא מים כלל.

אלא שראיתי להרב תפא"י על המשנה שם אות ט' שכתב, שאפי' נילוש בדבש שהוא מז' משקין פטור, וכך משמע מפ"ק מ"ד. וכתב שהש"ך ס"ל שיטול בלא ברכה, וציין להש"ך הנ"ל בס"ק ט'. ולענ"ד דבריו צ"ע, גם כיון שהש"ך לא דיבר כלל בדיון ד' משקין, וגם משום שהמשנה בפ"ק דיברה על עיסה שטוגנה בדבש, או אפי' שנילושה בדבש, רק שהיא רכה כמו ספוג ולכן פטורה עד שיאפה, אך מה הוכחה לנידו"ד. וגם מה שפי' בפ"ק שם התפא"י לא ברור. וכבר בתוס' אנשי

ברכה וכו'. וסיים אבל הנילושים בחלב ודבש מברכין, עכ"ד. וכ"כ בס' ערוך השולחן בסי' שכ"ט סעי' א-ג בפשיטות, שדעת הרא"ש שעיסה הנילושה בשאר משקין מפריש הימנה חלה עם ברכה, ורק על עיסה המעורבת במי ביצים הוא חולק, וכתב: "ולכן הלכה למעשה כשלושין בחלב וחמאה ושמן ודבש ויין, כשיש שיעור חלה חייבין בחלה לכל הדיעות ובברכה. ורק קיכלא"ך מביצים הוי בלא ברכה. וגם זהו כשאין שם מים כל שהוא". עכ"ד.

הרי לך שבעיסה הנילושה באחד מז' משקין לית מאן דפליג שחייב בהפרשת חלה עם ברכה. והכי דעת כל הפוסקים הנ"ל הלכה למעשה.

ואמנם ראיתי להרב בית הלל בהגותיו על הגליון בשו"ע סי' שכ"ט ס"ט, שכתב שמה שהעולם לא נזהרים להפריש חלה מעיסות גדולות הנילושות עם דבש, משום שכנראה סמכו על הרא"ש שפוטר מחלה כמו שכתב הטור משמו עכ"ד. הרי שהוא למד שעיסה שנילושה באחד משבעה משקין ללא מים הרא"ש פוטר. ואחריו נמשך גם בספר בית לחם יהודה והביא דברי הבית הלל ללא תוספת. אך כפי שראינו לעיל, הרב בית הלל נמשך אחר לשון הטור ולכן טעה בדברי הרא"ש, אך האמת כנ"ל שהרא"ש כתב את דבריו להדיא רק לענין מי ביצים ולא לענין שאר שבעה המשקין.

ומכאן תימה על הרב כף החיים שכתב באו"ח סי' תס"ב ס"ק נ"ב שאין לברך על עיסה שנילושה באחד מז' משקין חוץ ממים. וטעמו כיון שסב"ל, ואת הספק הוא למד מדברי הבית הלל והבל"י והלבו"ש. ואמנם כפי שכבר כתבנו, כולם הביאו דבריהם מהרב בית הלל, והוא סמך על לשון הטור בשם הרא"ש, אך לאחר שראינו שהרא"ש גופיה שהוא מקור כולם לא כתב דבריו אלא במי

שם בפ"ב בחלה, הביא את תשו' פמ"א שכתב לדחות כל ראייה מהמשנה שם, וגם דעתו להלכה שעיסה הנלווה בדבש דבורים, חייבת לכו"ע בהפרשת חלה עם ברכה. ודברי התפארת ישראל לענ"ד תמוהים. ושו"ר בס' תפארת יעקב המובא בסוף המשניות שכתב על התפא"י בזה"ל: "דבריו תמוהים". עכ"ד ולא יסף.

ועי' עוד בפתחי תשובה על השו"ע ביו"ד שכ"ט ס"ק ב', שכתב בשם הגאון מהר"נ הירץ זצ"ל, שמה שפוסק הרא"ש היינו דוקא במי פירות שאינם מז' משקין, אך עם עירב בז' משקין ודאי חייב וכדמשמע בירושלמי וברא"ש ובתשו' הרשב"א. וכתב שם שכ"פ בתשו' פמ"א ובתשו' בית אפרים, ודלא כדברי הב"ח והלבושי שרד שנמשך אחריו.

ומכל הלין נלענ"ד פשוט להלכה שהלש עיסה עם אחד מז' משקין ללא מים כלל חייב לכו"ע בהפרשת חלה עם ברכה, וללא כל פקפוק.

וכעת ראיתי להגר"י יוסף שליט"א בספרו אוצר דינים סי' לג' סעי' ג' שכתב שעיסה שנילושה ביין או ביצים או שמן ואין בה מים כלל, מפרישין חלה בלי ברכה. עכ"ד. ולענ"ד עירוב דברים יש כאן שכל מה שיש להחמיר היינו רק במי ביצים, אך ביין ובשמן זית לית מאן דפליג שחייב להפריש עם ברכה. ומה שציין שם לדברי מו"א מרן שליט"א ביבי"א ח"ו סי' כ"ב, חיפשתי שם ובכל אפוא שהשיגה ידי בחיפוש קצר ולא מצאתי כדבר הזה. וע"כ מסקנתי ברורה להלכה כנ"ל שחייב להפריש חלה עם ברכה ללא כל חשש כל שיערב אחד משאר ז' משקין אפילו ללא מים כלל.

ואם עירב אפילו טיפת מים בעיסה בנוסף לשאר המשקין, בזה עדיף טפי כיון שבעירב מים, גם אותם מהאחרונים שחולקים ודאי מודו. ובטיפת מים סגי, ולא צריך רוב מים. וכ"כ השער המלך (בהל' ברכות פ"ו ה"ד) והב"ד בחידושי רעק"א על השו"ע שם, ועו"ע בפתחי תשובה ס"ק ד' מש"כ בזה. וזהו הנלענ"ד להלכה.

העולה מן האמור:

א. עיסה שנילושה עם מי פירות בלבד כגון מי ביצים וכדומה, שאינם מז' משקין, לדעת מרן השולחן ערוך חייבת עיסה זו בהפרשת חלה עם ברכה. ובטור כתב שכ"ה דעת רבינו הרמב"ם להלכה. אלא שהרא"ש היה מסתפק בדבר אם חייבת בהפרשה. וכיון שקי"ל שספק ברכות להקל, על כן העושה עיסה כזו יפריש הימנה חלה אך ללא ברכה. [ואמנם לכתחילה אין לעשות עיסה ללא אחד מז' משקין, שכן אז היא אינה מקבלת טומאה, ואינו יכול לשורפה. ועי' בזה מ"ש בספרי "קצירת השדה" הל' חלה פ"ג סעי' י"ב].

ב. עיסה שנילושה ללא תערובת מים כלל, אלא עם אחד משאר שבעה משקין כגון היין או הדבש, חייבת גם לדעת הרא"ש בהפרשת חלה עם ברכה, וכן העיקר להלכה ולמעשה. ודלא כמי שפקפק בדבר.

ג. אם עירב אפי' טיפת מים בעיסה הנ"ל, לכו"ע די בכך, וחייבת העיסה בהפרשה עם ברכה [גם לאותם שלא הסכימו להלכה, לנאמר בדין הקודם].

סימן ד

הפריש חלה ולא קרא לה שם

יום ב' כ"ט אייר תשנ"ח

לכבוד

הרב שי לוי נר"ו

משגיח בועד הכשרות -

שע"י הבד"ץ "נווה ציון"

שלום רב!

קבלתי את שאלותיך והנני להשיב: (שאלות א, ב, ג, ד, נענו בנפרד)

לנידון שאלתך החמישית, בדין אם הפרישו חלה מהעיסה, ולא אמרו "הרי זו חלה" האם ההפרשה מועילה. וכב' ציין שלדעתו נראה שזה לא חל, כיון שלא קרא לזה שם, וכדין תרו"מ.

ואחמ"ר מכב'. אין דבריו נכונים להלכה, ואוכיח את הדברים בקיצור. שכן זה דבר פשוט להלכה.

א. דברי הרמב"ם והראב"ד לענין קריאת שם:

כתב הרמב"ם בהלכות ביכורים (פ"ה הי"א) וז"ל: "כל המפריש חלה מברך תחילה אשר קדשנו במצוותיו וציונו להפריש חלה, בין בארץ בין בחוצה לארץ", ע"כ. וכתב הראב"ד בהשגה שם וז"ל: א"א כתב רב אחא ז"ל (שאלות שא" ע"ג) וקורא לה שם ואומר הרי זו תרומה. עכ"ד.

הרי שהרמב"ם ז"ל, לא הזכיר כלל מהאי דינא שצריך לקרוא שם לחלה לאחר ההפרשה והברכה. אלא שהראב"ד בהשגתו כתב את דברי השאלות, שאחר הברכה יאמר הרי זו תרומה, ומשמע שהרמב"ם לא ס"ל כלל שצריך לקרוא

קסח

שם לאחר הברכה. ובטעמו של דבר כתב המהר"י קורקוס על הרמב"ם שם, שס"ל להרמב"ם שהברכה שמברך היא הקריאת שם, ואין לך קריאת שם גדול מזה, כיון שמברך ותיכף מפריש הרי הוא כמפרש זו חלה. הרי לך שדעת המהר"י קורקוס ברמב"ם שאה"נ צריך לקרוא שם לחלה וכדברי השאלות שהובאו בראב"ד, אלא שהברכה היא קריאת השם. [ועי' לקמן אות ט' מ"ש אודות דברי הרמב"ם שיברך קודם שיפריש, ועי"ש שביארנו שכונת המהרי"ק ז"ל, שהברכה ולאחמ"כ ההפרשה המיידית, היא קריאת השם, ורק לאחר ההפרשה, יש חלות קדושה על החלה, אא"כ מתכוין שהכל במחשבה וגם ללא הפרשה בפועל, וכגון שנותן עיניו וכו', ועי' עוד לקמן סוף אות י"ב].

ב. שהרמב"ם אינו חולק על הצורך בקריאת שם:

ומקורו של האי דינא דקריאת שם, היא מהמשנה במס' חלה (פ"ב מ"ג) שנאמר שם: מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה וכו', ר"ע אומר יעשנה בטומאה וכו', שכשם שהוא קורא לטהורה כך הוא קורא לטמאה, לזו קורא חלה בשם ולזו קורא חלה בשם, ע"כ. והנה לפי גירסא זו במשנה, הרי להדיא שצריך לקרוא לחלה בשם. והרמב"ם ודאי לא פליג על משנה זו, אלא הוא ז"ל ס"ל שהברכה היא קריאת שם וכלשונו של המהרי"ק ז"ל, שאין לך קריאת שם גדול מזה.

תדע שכן הוא, שהנה הרמב"ם בהמשך ההלכה שם כתב בזה"ל: "כשם שהוא מברך על הטהורה כך הוא מברך על הטמאה", עכ"ל. הרי שהרמב"ם שינה מלשון המשנה שכתבה כשם שקורא וכו' וכתב כשם שמברך, והיינו טעמא שהברכה לדעת הרמב"ם היא קריאת שם. וכן

כתב מרן בכסף משנה שמקורה של הלכה זו שכתב הרמב"ם כשם שמברך וכו' הוא מהמשנה במס' חלה הנז' ועי"ש.

ומעתה גם לא יוקשו דברי הרמב"ם אהדדי, שהנהגה בהלכות טומאת אוכלין (פ"ח הט"ז) כתב הרמב"ם וז"ל: "וכן האשה שהיא טבולת יום לשה את העיסה וקוצה לה חלה וכו', ואחר כך קוראה לה שם ואומרת הרי זו חלה", עכ"ד. הרי לך שכתב הרמב"ם שבעינין קריאת שם לחלה. אלא שהן הן הדברים הנ"ל, שאה"נ בעינין קריאת שם לחלה, וכמו שכתבה המשנה בחלה שם, ובמקור של דין זה של טבוי" במשנה מס' טבול יום (פ"ד מ"ב), אלא שבהלכות טבוי" שאין זה עיקר דין דחלה כתב הרמב"ם את עיקר הדין שצריך לקרוא שם לחלה. ומאידך בהל' ביכורים שזה עיקר דין דחלה כתב הרמב"ם שבסדר ההפרשה צריך לברך, ולא הזכיר שיש לקרוא שם, כיון שהברכה שהזכיר שם היא היא קריאת השם.

והנה כל מה שכתבנו שמהמשנה בחלה מוכח שצריך קריאת שם, זה כפי הגירסא שלפנינו במשנה וכו"ל, אך יש הגורסים במשנה בזה"ל: "לזו קורא חלה לשם ולזו קורא חלה לשם אבל קביים אין בהם חלק לשם". וכך הביא גירסה זו בשם י"א, הר"ש על המשנה שם, וכן היא גירסת הרשב"א בסוף פסקי חלה, וכ"ה גירסת המאירי פ"ב דחלה סוף המשנה הב'. ולגירסא זו י"ל שאין זה ענין כלל לקריאת שם חלה לעיסה המופרשת, אלא חלק להשי"ת. והמהרי"ק ז"ל, בסו"ד שמבאר את הרמב"ם הנ"ל, הזכיר גירסא זו, וכוונתו שאם נגרוס כגירסא זו לא יקשה על הרמב"ם. אלא שמרן הכ"מ הזכיר שם את המשנה כפי הגירסא שנמצאת לפנינו, על דברי הרמב"ם בהלכה זו ולא כגירסא האחרת. אלא שאליבא דאמת גם אם נגרוס במשנה שם כגירסא

זו, לא נרויח כלום לשיטת הרמב"ם, שהרי ענין של קריאת שם הוזכרו בהרבה מקומות אחרים בש"ס, והרמב"ם עצמו בהלכות טו"א הנז' לעיל כתב להדיא "קורא לה שם ואומרת הרי זו חלה", ובעל כרחך שהדברים הם כפי שביארנו לעיל, היינו שעצם הברכה היא קריאת שם ודי בכך.

ג. הבנת שיטת הראב"ד לפי מרן הכסף משנה:

והנה אע"ג שכתבנו לעיל בפשיטות שדעת הראב"ד שצריך קריאת שם לחלה גם אחרי הברכה. כד תעיין בדברי מרן הכסף משנה שם, תראה שכלל לא למד כך את דברי הר"א בהשגה. שהנה הרמב"ם כתב שבנוסח הברכה של הפרשת חלה, אומרים "אקב"ו להפריש חלה", והבין מרן הכ"מ שהשגת הראב"ד היא שלא כדברי הרמב"ם שאמר "להפריש חלה", אלא יש לומר "להפריש תרומה", וע"ז כתב מרן בכ"מ שם וז"ל: טעמו משום דחלה שם העוגה, וכבר כתב הסמ"ק שאין להקפיד בין יזכירו חלה לבין יזכירו תרומה, עכ"ל הכ"מ. וא"כ לדעת מרן הכ"מ כלל לא התעורר כאן הדיון אם צריך לקרוא שם לחלה לאחר הברכה.

וראיתי להרב בינת אדם בספרו שערי צדק חכמ"א (פי"ד הערה ה') שכתב, שדברי הכסף משנה צ"ע דפשוט דכוונת הראב"ד שצריך לקרוא שם. עכ"ד. ובאמת צריך להבין את דברי הכ"מ, שהרי הראב"ד כותב את דבריו של רב אחא בשאלתות, ושם הרי נאמר להדיא את נוסח הברכה, ומוסיף שיש אחר כך לקרוא שם, ובאמת שלשון הראב"ד נראה ברור כמו שלמדו בדבריו המהרי"ק והביני"א ועוד, שלענין קריאת שם איירי? [ועו"ע בב"י סי' שכ"ח שהביא את דברי הראב"ד הנ"ל וציין שמקורו בשאלתות פר' צו, ועי' בהגהות והערות לטור השלם הוצ' מכון

ירושלים הערה ח' ודוק].

ונלע"ד שטעם גדול היה לו למרן הכ"מ ללמוד כדבריו בראב"ד, שהנה בשאלות נאמר תחילה נוסח הברכה, אשר קדשנו במצותיו וצונו על התרומה, והוסיף רב אחא שם, והדר לימא תהוי חלה, דאמר רב יהודה אמר שמואל, כל המצוות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן, עכ"ד התוספתא.

והנה הראב"ד כשהביא דברי השאלות כתב, וקורא לה שם ואומר הרי זו תרומה, ועל כך הוקשה למרן הכ"מ שהרי בשאלות לא נאמר הרי זו חלה אלא הרי זו תרומה, ובע"כ שכוונת הראב"ד על מה שכן הוזכר בשאלות לשון תרומה, וזה על נוסח הברכה שנאמר שם אקב"ו על התרומה, ולא כמש"כ הרמב"ם להפריש חלה, ומכך הסיק מרן הכ"מ שהראב"ד משיג על הרמב"ם על נוסח הברכה, ועל כך ענה הכ"מ שכבר כתב הסמ"ק שאין להקפיד בין יזכירו חלה לבין יזכירו תרומה. ועפ"י דברי מרן בכ"מ נהירין וברורין ואינם צריכים עיון כמש"כ הבינת אדם.

ד. הבנת דברי השאלות לפי מרן הכסף משנה:

ויתר על כן נלענ"ד, שמרן הכ"מ למד בדברי השאלות עצמם, שאין כוונתו לקריאת שם, אלא על הברכה בלבד, וביאור הדברים כך: בתחלה כתב השאלות לברך "על התרומה", וי"ל שהיינו טעמא משום שבתורה הוא נקרא תרומה כמ"ש "תרימו תרומה", אלא שמ"מ כיון שבלשון המשנה זה נקרא חלה בכל מקום (עי' בביאור הגר"א על השו"ע סי' שכ"ח אות ב') הוסיף השאלות והדר לימא "הרי זו חלה" היינו שינקוט את שניהם גם חלה וגם תרומה. רק שעל הרמב"ם שכתב "להפריש חלה" בלבד, הוקשה לו לראב"ד ואמר שבשאלות נקט גם לשון

תרומה, ולא משום דין מיוחד של קריאת שם כמו שנראה לשון הראב"ד על פניו, שהרי גם בשאלות לא נאמר וקורא לה שם, אלא "והדר לימא" היינו אח"כ יאמר וזוהי תוספת שיאמר את שני הלשונות, וע"ז כתב הכ"מ שהוא שלא הספיק לשון חלה לבד לשאלות שהביא הראב"ד, היינו כטעמו של בעל המנהיג (הל' פסח עמ' תנ"ט והוב"ד בב"י סי' שכ"ח) שהאומר לשון חלה טועה הוא, דחלה היא העוגה, וע"ז כתב מרן הכ"מ דאי משום הא, אין חשש שכן אין להקפיד בכך בין לשון חלה לתרומה וכמו שפסק הסמ"ק, (ואדרבה מרן בכ"י הוסיף שם בעל שהמנהיג הפריז על מדותיו בהא שכתב שלא מועיל לשון חלה). וממילא כל דברי השאלות לא איירו כלל על דין דקריאת שם, כיון שאין צורך בכך, כיון שהוא מברך והברכה היא קריאת השם.

אלא שראיתי בפירוש שאילת שלום על השאלות שם, שלמד שלפני הראב"ד היתה גירסא אחרת בשאלות, עיי"ש, ומכל מקום אין כל הכרח לזה, ובסו"ד שם תמה מדוע שכחו הטור והשו"ע ולא הזכירו דין זה של קריאת שם, ולענ"ד ח"ו לומר שהם שכחו אלא הדברים כפי שביארו לעיל.

ה. דעת הרמב"ן והמאירי:

אלא שאה"נ כל זה אפשר לומר בלשון השאלות שנקט בתחילה בלשון הברכה "על התרומה" ושוב הוסיף לומר "הרי זו חלה". אך מצינו להרמב"ן בסוף הלכות חלה שכתב בזה"ל: והוא מברך אקב"ו להפריש חלה והדר לימא תהוי חלה. הרי שהוא נקט בשניהם לשון חלה, ובע"כ שלא כהנ"ל שזה משום ספק בלשון, אלא שני דינים כאן אחד הוא אמירת הברכה, והשני הוא קריאת השם בפועל. [ומכאן שמה שכתבו במקורות וציונים על הרמב"ם שם את דברי

הרי שכתב להדיא את סדר ההפרשה ולא הזכיר כלל שיש לקרוא לה שם בנוסף. (ועי' עוד לקמן סוף אות ט' מש"כ עוד בדעת רש"י עמ"ס פסחים שמדבריו נראה שהברכה היא קריאת השם).

ותשובה מפורטת יותר נדפסה בתשובות הנ"ל סי' קי"ד, וזו היא תשובה מרב האי גאון שענה לשואליו, אודות הברכה על חלת האור וחלת הכהן בחו"ל שלטענתם ראו בין הגאונים חלוקה, וענה להם רב האי גאון וז"ל:

אנו לא שמענו חילוף בדבר זה מעולם אלא כך כתבו הראשונים בהלכות וסידורין וכך עמא דבר, ואתתא כד שקלא מאגאנא תרומה, צריכה לברוכי אשר קדשנו במצוותיו וצונו להפריש חלה, ובתר דשדיא לה בתנורא, מפרשא אחריתי בלא ברכה ואמרה הרי זו חלה, ומדאמרה הרי זו חלה, אסורה כחלה, עכל"ה.

הנה א"כ מצאנו להדיא שדעתו של רב האי גאון שעל החלה הראשונה שהיא העיקר מברך עליה ודי בכך, ומיד משליכה לתנור, ואילו על החלה השניה כיון שאינו מברך צריך לקרוא לה שם של חלה, אך בחלה הראשונה אין צריך קריאת שם שכן הברכה עליה היא קריאת השם. וא"כ מצאנו סייעתא גדולה מאוד לדעת רבינו הרמב"ם שהיכא שמברך על החלה אין צריך לשוב ולקרוא שם לחלה. והיינו טעמא וכנ"ל וכמו שכתב המהר"י קורקוס על הרמב"ם וכנז' לעיל.

ז. דעתו של מרן השו"ע ודברי רעק"א:

ובדרכו זו של רבינו הרמב"ם שס"ל שאין צריך לקרוא שם לאחר הברכה, הולך גם מרן רבינו בעל השולחן ערוך, שבריש סי' שכ"ח הביא את

הרמב"ן וסיימו בזה"ל: כלשון השאלות, לא דקו בזה, שאין זה כלשון השאלות, ששם נאמר בנוסח הברכה על התרומה וברמב"ן כתב "להפריש חלה", אא"כ נימא שס"ל שזה גירסתו בשאלות. ועי' עוד בסוף פסקי חלה להרשב"א שהביא את לשון הראב"ד כלשונו עיי"ש. וכדברי הרמב"ן הנ"ל, כן פסק להלכה בספר בית הבחירה להמאירי (פ"ב בתחילת המשנה השניה) שכתב וז"ל: צריך שתדע שהמפריש חלה צריך לברך קודם ההפרשה אקב"ו להפריש חלה ואח"כ נוטל וקורא לה שם, הרי שס"ל שמלבד הברכה בעינן שיקרא שם.

ו. ג' תשובות מספר "תשובות הגאונים":

ומצאתי כתוב כדעת הרמב"ן והמאירי הנז' לעיל, בתשובות הגאונים החדשות (הוצאת מכון אופק ירושלים תשנ"ה סי' א') שכתוב בהאי לישנא:

מפריש מראשית העיסה וכו' ומברך עליה מקודם שיפרישנה אקב"ו להפריש תרומה, ונוטל מעט לישה ואומר הרי זו חלה, ע"כ.

(ותשובה זו נמצאת בספר האשכול וכמצוין בהערה שם) הרי שהוא ז"ל ס"ל שיש לקרוא שם לחלה להדיא, מלבד מה שמברך.

אלא שאחר החיפוש בתשובות הגאונים שם מצאתי שתי תשובות נוספות להדיא לא כנ"ל, ואחת נדפסה שם בסי' ו' וז"ל:

העתקתי מספר האורה וכו' הרוצה להפריש חלה מן העיסה מברך אקב"ו להפריש תרומה, ולא להפריש חלה דלא הוא ברכה, חלה הוא חררה, וכו', ואח"כ משליכו לאור ושורפו וכו'. ע"כ.

סדר ההפרשה וכתב, בשעה שיפריש חלה יברך אקב"ו להפריש תרומה (והוסיף הרמ"א או להפריש חלה), ע"כ. ולא יספך להזכיר מהאי דינא של קריאת שם. ונראה להדיא מהשמטה זו שהכי ס"ל למרן, וכ"נ מדברי מור"ם שלא השיג על מרן בזה.

ואמנם בחידושי רעק"א שם (בד"ה או להפריש) כתב, וקורא שם ואומר הרי זה חלה. ראב"ד בהשגות בשם רב אחא והובא בבית יוסף. עכ"ד. והנה כפי שהארחנו לעיל, אדרבה רבינו הב"י (בכ"מ שם) לא הבין כך בראב"ד אלא שכל הדין לענין ברכה, אך קריאת שם לדעת הכ"מ בדעת הראב"ד אין צריך, ודלא כרעק"א ז"ל.

וברעק"א שם הוסיף וסיים: כנלענ"ד מבואר מלשון הרשב"א בחולין (צ"ד בד"ה השולח), ע"כ. והנה המעיין שם יראה שהרשב"א ז"ל כתב בשם הראב"ד לענין האומר לשולחו צא ותרומם לי, והלך ומצא תרומם, אמרינן אין חזקתו תרומם, ומפרש טעמא דאמרינן דילמא איניש אחרינא שמע ואזל ותרם וכו', ואמאי ניחוש דילמא אתא אינש דלא בקי בהפרשת תרומ"מ ואפריש ולא קרא שם, וקרא שרי טיבלא? אלא ש"מ דרוב המצויין אצל המצוות מומחין הן. וכו' עכ"ד. ומכאן מוכח לדעתו של הגאון רעק"א שאם לא קרא שם לא יצא י"ח.

ז. שאין הכרח מדברי הרשב"א בשם הראב"ד:

ולענ"ד אין זה מוכרח. ראשית, שכן כבר כתבנו לעיל שגם לדעת הרמב"ם צריך לקרוא שם, אלא שגוף הברכה שהוא מברך היא קריאת השם, וכדברי המהרי"ק הנ"ל, ממילא הא שכתב הרשב"א בשם הראב"ד, שאמאי לא ניחוש שאפריש ולא קרא שם, י"ל שהיינו ע"י ברכה שאם לא בירך לא קרא שם "הרי זו חלה",

וממילא מ"מ אין כאן קריאת שם ואין זה מועיל וקא שרי טיבלא. אך אה"נ אם ברור שהשליח בירך על הפרשת התרומות והמעשרות והוא הפריש, רק לא קרא שם, בכה"ג אין לומר שזה לא מועיל. וע"כ לענ"ד אין כל הוכחה מהרשב"א הנז' שגם אחרי ברכה יש לומר הרי"ז חלה, ואם לא אמר שאין זה מועיל, ודלא כדעת הרמב"ם הנז' לעיל.

אלא שבלא"ה יש לדון בגוף דברי הרשב"א בשם הראב"ד, שהרי אם השליח הפריש כנצרך רק שלא קרא שם בפיו, מאי אכפ"ל, עכ"פ בדיעבד, והרי קיי"ל שתרו"מ ניטלים במחשבה, וא"כ אפי' שלא קרא שם בפיו מ"מ די במחשבה? וגם אם נאמר שס"ל להראב"ד כאותה דיעה שניה שהובאה ברשב"א עמ"ס קידושין (דף מ"א ע"ב בד"ה מה לתרומה, בסו"ד) שמחשבה פ"י שעכ"פ נטל את הנצרך, רק שאת הקריאת שם לא הוציא בפיו אלא במחשבתו, אך אם גם לא נטל, ורק נתן עינו בצד, אין זה מועיל (וכבר נחלקו בזה הראשונים, ויש מי שרצה ללמוד כן גם בדעת הרמב"ם ועי' לקמן), וא"כ גם כאן נאמר שכוונת הראב"ד שלא נטל כלל וע"כ אין מועיל מחשבה, וגם את"ל שהוא כתב הראב"ד לשון הפריש, ובפשטות פירושו שהפריד ונטל את הנצרך, אין זה בדוקא, שמצינו לשון הפריש במחשבה ללא נטילה (עי' לקמן מש"כ בשם המהרי" קורקוס על הרמב"ם).

אלא שבנידונו של הראב"ד א"א לומר כן, שהרי איירי באומר לשלוחו לתרומם, ובא אחריו ומצא תרומם, וכיצד? אלא ע"כ שבא וראה שנלקחה הכמות הנצרכת לתרומה וא"כ נטילה היתה כאן, ושבה א"כ קושיא למקומה שמדוע לא יועיל עכ"פ מדין תרומה במחשבה, אפי' ללא שקרא שם בפיו?

אלא צ"ל על כרחך שהכא איירי באופן שגם

במחשבה לא מועיל, וכגון שהשליח נטל את התרומות ולא בירך כלל, ואדרבא התכוון לקרות להם שם, אך בפועל עדיין לא קרא שם, שבכה"ג אין מחשבה מועילה, ועוד יש דוגמאות כה"ג, ועי' מש"כ עוד לקמן בהאי דינא דמחשבה.

ח. יישוב השגותיו של החכמ"א ונו"כ על הרמב"ם ומרן הכ"מ:

אלא שראיתי להרב חכמת אדם בספרו שערי צדק (פי"ד סעי' ל"ב) שכתב, המפריש חלה מברך אקב"ו להפריש חלה, ואחר שהפריש יקרא שם ויאמר הרי זו חלה, עכ"ל. ובכנית אדם (שם באות ה') ציין שהמקור הוא מדברי הראב"ד בשם השאילתות (הנז' לעיל בתחילת דברינו), ועוד הוסיף וז"ל: וכן הוא בתוספתא פ"ג דבכל תו"מ דינא הכי, ודברי הכסף משנה צ"ע דפשוט דכוונת הראב"ד שצריך לקרות שם, עכ"ד.

והנה מש"כ על דברי מרן הכ"מ כבר יישבנו לעיל בטוט"ד עיי"ש. אלא שבפירוש "דברי ישראל" על השע"צ (שם אות פ) הביא את דברי המהר"י קורקוס על הרמב"ם (הנז' לעיל) שגוף הברכה היא קריאת שם, והקשה עליו שצריך עיון מהתוספתא והראב"ד שהביא הבינת אדם, וכי אינהו איירי שלא בירך?

והנה לענין דברי השאילתות שהובאו בראב"ד אפשר ליישב כמו שכתבנו לעיל, שאפי' אם בירך רק כיון שבברכה הזכיר תרומה, על כן אמר להוסיף הרי זו חלה שיהיו כאן שתי הלשונות. אלא שלענין המוזכר בתוספתא יש מקום לבאר.

ט. ביאור בתוספתא דתרומות ומע"ש:

ונקדים את לשון התוספתא (תרומות פ"ג ה"ב): היה הולך להפריש תרומה ומע"ר ומ"ע, מאימתי מברך עליהן, משהפרישן. הפרישן, אם עתיד

לקרות להם שם, אין בהם קדושה עד שיקרא להם שם, ואם אין עתיד לקרות להם שם, כיון שהפרישן נתקדשו. עכ"ל. וביאור הדברים כך, שאם בכוונתו לקרוא בפיו שם לתרומה ממילא כל עוד ולא קרא שם בפיו, לא נתקדשה התרומה ואפי' הפרישה בפועל מכלל הפירות, מ"מ עדיין לא קדושה היא, ואפי' חושב ומכוין שזה תרומה אין זה מועיל, וכל זאת כיון שהוא קבע לעצמו שהוא קורא שם בפיו, אזי אין מחשבתו מועלת. ולכן הרי הוא מפריש ואח"כ מברך דהוי עובר לעשייתו. אך אם אינו מתכוין לקרוא בפיו שם אלא במחשבתו דהיינו שע"י ההפרשה עצמה נתקדש התרומה, בכה"ג עליו לברך קודם ההפרשה שיהא עובר לעשייתו.

ובמנחת ביכורים על התוספתא שם (אות ב) כתב, משהפרישן, דאינם קדושים עד שיקרא להם שם, ולא קיי"ל הכי אלא בשעת ההפרשה קדשו ולכן מברך קודם להפרשה, ופלוגתא תנאים בזה מבואר לקמן בתוספתא פ"ד דמעשר שני, עכ"ל.

והנה בתוספתא במעשר שני (פ"ד הט"ז) מובאת מחלוקת אם הפריש תרומה או מע"ר ומ"ע ולא קרא שם, ר' יוסי אומר נתקדשו, ר' יהודה אומר לא נתקדשו, ר' מאיר אומר אם עתיד לקרות שם אין בהם קדושה עד שיקרא להם שם, אם אין עתיד לקרות להן שם, כיון שהפרישן נתקדשו, עכ"ל התוספתא.

ולכך כיון המנחת ביכורים הנ"ל שלהלכה קיי"ל כרבי יוסי שנתקדשו דהיינו שהפרשתן מוכח עליו (לשון המ"ב על התוספתא דמע"ש), וזהו שפסק הרמב"ם בהלכות תרומות (פ"ב הט"ז), כל המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר, מברך קודם שיפריש כדרך שמברכין על כל המצוות כמו שביארנו בברכות עכ"ל. והנה להדיא פסק רבינו הרמב"ם כדעת רבי יוסי שבצ"ע ההפרשה

נתקדש, ולכן יש לברך קודם שהפריש שיהיה עובר לעשייתו, ולא ירד כלל רבינו הרמב"ם לחלק בין אם עתיד לקרות שם או לא, למרות שודאי הוא מסכים לעיקר הדין שאם הוא עתיד לקרות שם אין המחשבה מועלת, ואז יברך אחר ההפרשה, שיהיה ממש עובר לעשייתו, רק כיון שקי"ל להלכה כרבי יוסי שבעצם ההפרשה נתקדשו, על כן יברך קודם שתקדש החלה. אך אה"נ אם מתכוין שהקריאת שם תחול בפיו על ידי הברכה, ולא בעצם ההפרשה, בכה"ג אין חשש אם הפריש קודם, שהרי עדיין לא הוקדש, והוא עובר לעשייתו. ויותר מכך י"ל, שגם אם מתכוין לקרוא לחלה שם או לתרומה, ולומר "הרי זו תרומה" עליו להפריש קודם, ולברך שיהיה ממש עובר לעשייתו, ויכול הוא עדיין לברך שכן עדיין לא הוקדש, ושוב יקרא שם בפיו "הרי זו תרומה". וממילא אחר שידענו כל זאת, א"כ אין כל הוכחה או קושיא על דעת רבינו הרמב"ם ועל דברי מרן בכסף משנה הנז' לעיל, מדברי התוספות הנ"ל, וכמו שהקשה עליהם הבינת אדם והדברי ישראל הנ"ל.

אלא שעדיין יש להוסיף ולבאר בדעת הרמב"ם, שאם כדברי המהרי"ק ז"ל שהברכה היא קריאת שם, א"כ סדר הדברים היה צריך להיות, שיפריש קודם - ואין עדיין שום קדושה שכן הרי הוא מתכוין לקרוא שם בפיו ע"י הברכה - ושוב יברך דהיינו שגם יקרא שם. אך הרמב"ם בהל' תרומות וכן בהל' ביכורים הנ"ל, שפסק שמברך קודם ההפרשה, נמצא שקרא שם לפני ההפרשה. אלא שהביאור בדברי רבינו הרמב"ם פשוט הוא, שכן כשאומר בנוסח הברכה "אקב"ו להפריש חלה", אין כאו קריאת שם מספקת שהרי אמנם הזכיר שם חלה, אך על מה היא תחול, וכי על כל העיסה היא תחול והרי ודאי שאין זה כונתו, אלא רצונו ליטול מעט מהעיסה, והיא תהיה חלה (שהרי לא איירי הכא בנותן עיניו וכו'), ולכן כאשר קרא שם

קעד

לחלה ע"י הברכה הוא התחיל את הקריאת שם, אך חלות ההקדש של החלה מתבצעת בנטילת והפרשת החלה בפועל, וכלשונו של המהרי"ק: "שס"ל להרמב"ם שהברכה שמברך היא הקריאת שם, ואין לך קריאת שם גדול מזה, כיון שמברך ותיכף מפריש הרי הוא כמפרש זו חלה", היינו שהקריאת שם ע"י הברכה וההפרשה המיידית, הרי הוא כמפרש הרי זו חלה, ולכן כתב הרמב"ם שמברך קודם ההפרשה, שכן ברגע ההפרשה שהיא באה מיד אחר הברכה, מתקדשת החלה, ונמצא שמברך עובר לעשייתו. ואדרבה מכאן מוכח שאינו קורא שוב שם לחלה, שאל"כ היה על הרמב"ם לומר שיפריש ויברך שהרי צריך ממש עובר לעשייתו. [אלא שאם נוהגים כמנהג זמנינו ע"י לקמן, בכה"ג מפרישים, ומברכים ועדיין כלום לא חל, שכן אנו עתידים לקרוא שם במפורש "הרי זו חלה"].

וזאת לדעת, שגם הרמב"ן בסוף הלכות חלה שהזכרתי בריש דברי, שכתב, שאחר שבירך יאמר הרי זו חלה, מ"מ סיים וכתב את דברי התוספתא הנ"ל, ואמר שכ"ז אם עתיד לקרות שם, אך אם אין הוא עתיד לקרות שם, מברך קודם שיפריש כדי שיברך קודם לעשייתו.

וגם רבינו המאירי שהזכרנו שם שדעתו כדעת הרמב"ן שאחר הברכה נוטלה וקורא לה שם, הוסיף וכתב: ואם לא קרא לה שם הואיל והפריש לשם חלה הרי היא חלה. ומכל מקום אם עתיד לקרות לה שם, יכול לברך אף לאחר ההפרשה, הואיל ועדיין עתיד לקרות לה שם, והוא שאמרו בתוספתא וכו'. עכ"ד.

הרי לך שגם לדעתם פשוט הוא, שגם אם לא קרא שם לחלה הרי זה חלה, והיינו טעמא שעצם ההפרשה כיון שהיא לשם חלה זה הקריאת שם, וקיי"ל כרבי יוסי. אלא שלדעת רבינו הרמב"ם

חלקת הפרשת חלה - סימן ו' השדה

מדין מחשבה.

יא. שגם בהפרשה במחשבה יש לקבוע מקום:

ואגב דאירינן בדין של הפרשה במחשבה, ראיתי מקום להדגיש, שגם אם מועיל להפריש במחשבה, מ"מ ודאי הוא שחייבים לציין את המקום אם בצפון או בדרום, והיינו הדין של קביעת מקום שנזכר בהלכה, דהא ודאי דלא גריעא מדיבור ממש, שצריך לקבוע מקום, וכמו שפסק הרמב"ם בהל' תרומות פ"ג ה"ח, וה"ה במחשבה. ומה שלא ציין זאת הרמב"ם בדין של הפרשה במחשבה, שכן הוא סמך עמ"ש שם בדין הכללי, וכ"כ בפי' המראה פנים על הירושלמי בפ"ג ה"ג, בדעתו של הרמב"ם, והוסיף שם שבאמת עפ"י יובן מה שהרמב"ם כתב שמקור הדין שמועיל במחשבה מהא דכתיב ונחשב לכם, ולא הביא כמו שנדרש לקמן (פ"ג ה"ד שם) מקרא דכל נדיב לב, אלא צ"ל שמהאי קרא של כל נדיב לב אנו לומדים רק לענין שדי במחשבה, אך מהפס' של ונחשב לכם הרי אנו לומדים באותה סוגיא (בירושלמי ה"ג שם) שצריך דווקא במסוים, עכ"ד.

אלא שבאמת יש להעיר שאע"ג שהדין דין אמת, מ"מ על הרמב"ם שהביא דוקא פס' זה אין כל קושיא, שהרי גם בירושלמי שם בה"ד שנאמר הפס' כל נדיב לב, הרי לא על תרומות לומד את זה הירושלמי אלא על הקדש, אך תרומה לכהן, נלמדת לכו"ע מהפס' ונחשב לכם תרומתכם (וכמו שהוא כתב בפי' פני משה על הירושלמי בה"ד שם), וכן בכל המקורות שצינתי לעיל מפורשין הדברים, ע"י שם במס' ביצה י"ג ע"ד, ונחשב לכת תרומתכם בשתי תרומות וכו', ומה שציין המראה הפנים למס' שבועות כ"ו ע"ב, אחהמ"ר אין זה נכון, שהרי גם שם הפס' כל נדיב לב נדרש רק על קדשים, ומש"כ הגמ' שם שתרומה וקדשים שתי כתובים הבאים כאחד הם,

לכתחילה אין צריך לקרוא שם נוסף, אלא מברך ומיד מפריש, וזהו הקריאת שם, ולכן כתב לברך קודם ההפרשה.

ואגב אעיר על מה שראיתי בהערת המהדיר לס' המאירי שם (אות ב') שהביא את דברי רש"י בפסחים (מ"ח ע"ב ד"ה אמר ליה) שכ' רש"י ז"ל "קורא שם ומברך", ומקשה עליו, וצ"ע והרי בכל המצות מברך עובר לעשייתן עכ"ד. ולענ"ד לא קשה מידי, שכן כונת רש"י שקורא שם במה שהוא מברך, היינו שקריאת השם היא נעשית ע"י הברכה, וכמו שכתבנו לעיל בדעת הרמב"ם, ובפרט לפי מה שראינו לעיל בתשובות הגאונים בשם ספר האורה לרש"י ז"ל שהזכיר את ברכת ההפרשה, ומשליכו לאור ולא הזכיר כלל שצריך לקרוא שם, והיינו כנ"ל בדעת הר"מ ודבריו ז"ל ברורים.

י. שבלא"ה לכו"ע הר"ז חלה שהרי ניטלת במחשבה:

ובפרט י"ל שאחר שקיי"ל להלכה שתרומה ניטלת במחשבה - ע"י גמ' קידושין מ"א ע"ב, שבועות כ"ו ע"ב, גיטין ל"א ע"א, ביצה י"ג ע"ב, מנחות נ"ד ע"ב, בכורות נ"ח ע"ב, ועיי"ש במס' שבועות ובכורות בדברי התוס' ורש"י שפליגי מהו מחשבה, וע"ע בב' הדיעות שהובאו ברשב"א עמ"ס קידושין שם, ועוד הארכתי בדיעות הראשונים להלכה מה הגדר של מחשבה, ובמה מחשבה מועילה האם רק בתרו"ג או גם בתרומ"ע והאם גם בשאר מעשרות, ע"י בכ"ז בתנובות שדה גליון מס' 16 עמ' 22-25. והבאתי שם שלהלכה מועילה מחשבה בכל התרומות ובכל המעשרות, וכן נפסק להלכה ברמב"ם בהל' תרומות פ"ד הט"ז. וכ"ה להלכה בשולחן ערוך סי' של"א סעי' מ"ו. וע"ע בירושלמי מס' תרומות פ"ג ה"ד. - א"כ גם אם לא קרא שם לחלה, אלא הפרישה וחשב שתהא תרומה, בודאי שזה מועיל

קעה

(סוף סעיף י"ג) שכתב וז"ל: ולאחר שהפריש, מצוה שיקרא שם שיאמר הרי זה תרומה או מעשר. עכ"ל. ובסוגריים שם ציין שהמקור הוא מהתוספתא עמ"ס תרומות פ"ג. והיא התוספתא שכתבנו דבריה לעיל.

וצריך להבין את לשונו של הרב שערי צדק שכתב "מצוה" שיקרא שם, והרי מ"מ"נ אם צריך לקרוא שם, הרי זו חובה ולא מצוה, ואם די בברכתו איזו מצוה יש כאן? וראיתי בפירוש הדברי ישראל שם שכתב (אות מ"ב), את דברי התוספתא עמ"ס מעשר שני (הנ"ל) שכאשר מקדשן בהפרשתן אי"צ לקרות שם. והוסיף שם, ולפ"ר הכי מסתבר דכיון דמברך עליה ומפריש בהברכה איזה מעשר מפריש למה דרוש עוד לומר הרי זה מעשר, הרי יש אמירה ומעשה ההפרשה. אלא שכאשר מפריש את כל התרומות והמעשרות בזה אחר זה ומברך ברכה אחת לכולן "על - המעשרות", יש לומר דשייך שפיר לפרט. וכתב עוד (בסוגריים - כנראה תוספת מכן המחבר ע"י הקדמה לספר) לעיין בתוספתא דתרומות פ"ד ה"א שנאמר שם, שאומר הרי"ז מעשר ראשון הרי זה מעשר ראשון, ומזה שכפל את לשונו יש לומר שלא משום חיוב דקריאת שם, אלא מחבוב מצוה, וכעין הדק היטב, היטב הדק, מגל זה מגל זה, עכ"ל.

הרי לך שגם השע"צ שנראה מדבריו בפ"ד שצריך לקרות שם, מ"מ כאן בפרק י' כתב שזה מצוה ולא חובה, וכמו שפירש הדברי ישראל שם, שמעיקר הדין די בברכה ובעצם ההפרשה, אלא שמשום חיוב מצוה יוסיף ויקרא שם. ואע"ג שדבריו חידוש הם שלא מצאנו לפוסקים אחרים שהזכירו מזה, מ"מ לשונו של השע"צ מורה שאין קריאת שם זו חובה אלא מצוה, ואע"ג שכתב את דבריו לענין מעשרות צ"ל שה"ה לענין חלה, דאל"ה הדרא קושיא לדוכתא, שאם מברך על הפרשת חלה ומפרישה למה לי

כוונתה או כדברי רש"י ז"ל בד"ה תרומה, שהיינו על תרומת המשכן שנאמר שם וכל נדיב לב עולות, אך על תרומה לכהן לומדים זאת מהפס' ונחשב, וכמו שכתב רש"י להדיא במס' קידושין (מ"א ע"ב בד"ה במחשבה), או כמו שכתב התוס' שם (בד"ה משום) שהיינו על קדשים אך תרומה לכהן זה נלמד מהפס' ונחשב לכם. וע"כ פשוט הוא לא כדברי המראה הפנים ז"ל, אלא שעיקר הלימוד של תרומה במחשבה נלמד מהפס' ונחשב ולכן הביא פסוק זה הרמב"ם ז"ל, אלא שעיקר הדין שצריך גם במחשבה לקבוע מקום זה דין אמת.

ועל עיקר דינא של תרומה במחשבה ע"י עוד במעדני ארץ להגרשז"א זצ"ל (תרומות פ"ד הט"ז), ובשו"ת הר צבי זרעים סי' מ"ח, במה שביאר את דעתו שלא מועיל לומר את הנוסח המקוצר ודלא כדעת החזו"א (דמאי סי' ט"ו), וכתב שלא מועיל נוסח כזה ואפי' מדין תרומה במחשבה כיון שזה אינו יודע לחשב יותר ממה שהוא מדבר. עיי"ש.

יב. טעמים של הסוברים שיש לומר "הרי זו חלה":

ונותר בידינו לברר שאחר שקיי"ל להלכה כרבי יוסי, שע"י ההפרשה נתקדשה התרומה ואי"צ קריאת שם במיוחד, ואחר שהמפריש גם מברך ומזכיר להדיא אקב"ו להפריש תרומה או חלה, לכאורה פשוט שאין לך קריאת שם גדול מזה, וכך ראינו להלכה בדעת רב האי גאון, ובדעת רש"י ז"ל, וכך דעת רבינו הרמב"ם להלכה. יש להבין א"כ מדוע הרמב"ן כתב שצריך להוסיף ולומר הרי זו חלה, וכן את טעמו של רבינו המאירי, וטעמו של הרב חכמת אדם בספרו שערי צדק שכ"פ להלכה.

ובאמת מצאתי להרב חכמת אדם עצמו בפרק י'

קריאת שם.

ועוד ראיתי להנצי"ב בפירושו העמק שאלה על השאלות (שם אות ג) שכתב להקשות מדברי השאלות שצריך לקרוא שם לחלה, על מנהג ישראל שמברכין ומפרישין ואינם נוהגים לקרוא שם לחלה. וכתב לבאר שיש חילוק בין הזמנים. אלא שמתחילה הקדים וכתב שלכו"ע יוצא מדי טבל בהפרשה בלי קריאת שם, אלא שלענין שתחול קדושת תרומה כדבעי, יותר טוב ויותר מובחר שיאמר בפירוש הרי זה תרומה, ויליף לה מקדשי מזבח עיי"ש, וא"כ בזמן הזה שההכרח לאבדה יותר טוב שלא להקדישה, כל כך אלא כדי לפטור מן הטבל, אלא שרבינו (השאלות) שס"ל כדעת הגאונים להאכיל חלה לכהן קטן, להכי כתב להקדיש בפה כדון, אבל אנו שנוהגין כמש"כ הרמ"א באו"ח סי' תל"ז שאין מאכילין כלל, מש"ה המנהג שלא לקרות שם, כדי שלא יהיה בחומר הקדושה. ועיי"ש עוד שיישב עפ"י אות שינוי המנהג על הזמן שמברכים אם קודם ההפרשה או לאחריו עיי"ש. ועיי' עוד לקמן מש"כ בזה.

אלא שצריך לומר שדברי הנצי"ב שרירין וקיימין לדעתו של בעל השאלות, אך מדעתו של רבינו הרמב"ם ומרן השו"ע נסתרינ דבריו, שהרי הרמב"ם פסק להלכה שמאכילין כיום חלת חו"ל לכהן קטן (הלכות ביכורים פ"ה ה"י, הל' תרומות פ"ז ה"ח), וכן פסק מרן בשולחן ערוך (סי' שכ"ב סעי' ה'), ומ"מ רבינו הרמב"ם וכן מרן בשולחן ערוך לא הזכירו מאום מדין זה שצריך לקרות שם כיון שזה ניתן לכהן. (ואפשר לומר כנ"ל, שלדעתם הטוב והמובחר מתבצע כשאומר בפיו שם חלה בזמן הברכה, להבדיל אם מפריש רק במחשבה), ואמת שיש עוד מה להרחיב היריעה על גוף דברי הנצי"ב שכתב שטוב ומובחר יותר לקרות בפה, וכן מה שהביא מהרדב"ז בשו"ת (ח"א סי' קנ"ד) יש לדוק אם שווה נידוד לנידונו

של הרדב"ז בענין המצוות שבעינין לשמן. ויש להשוות הדברים עם דברי האי גאון הנז' לעיל, אלא שאכמ"ל בכל זה ועוד חזון למועד אי"ה. מכל מקום דבר אחד ברור נפקא לן להלכה מדברי הנצי"ב, שמנהג ישראל כיום שאין קוראים שם לחלה כלל, אלא מברכים ומפרישים.

ואגב אעיר שמה שכתב הנצי"ב שבזה"ז שלא קוראים שם לחלה אלא הפרשה מקדשתה על כן יש לברך קודם ההפרשה, יש לומר שאם הוא מתכוין להדיא שעצם ההפרשה אינה מקדשתה, אלא שלאחר ההפרשה נוטלה ומברך עליה ועיי' כך לקרוא לה שם, א"כ יכול הוא להפריש קודם, שעדיין היא לא קדושה שכן בכונתו לקרוא לה שם בפיו על ידי הברכה, ושוב הוא מברך, ועיי' מש"כ לעיל באות ט' על דברי המהרי"ק, שדוקא אם מברך ומפריש מיד, הוי"ל כמפרש הרי זו חלה, ואולי אפשר שה"ה אם כבר הפריש וחשב להדיא שעדיין לא יחול כלום, ושוב נוטלה לחלה שהפריש, ומברך, גם זה כמפרש "הרי זו חלה" ודין קריאת שם בפיו זה, ולא מדין מחשבה, ואז יפריש קודם ואח"כ יברך. ואמנם אם מתכוין שע"י עצם ההפרשה תקדש התרומה והיינו ע"י מחשבתו, בכה"ג ודאי שיש לברך קודם ההפרשה כדי שיברך עובר לעשייתו, וזה גוף הדין ששינוי בתוספתא דמעשר שני שהבאנו לעיל. ועיי' עוד לקמן בפיסקא הבאה מש"כ בשם החלת לחם.

יג. דברי האחרונים שהמנהג כיום לא לקרוא שם:

ואחר החיפוש מצאתי חבר להנצי"ב שכתב שהמנהג כיום לא לברך, והוא הרב "חלת לחם" בביאורו שירי ברכה (סי' ז' אות ב'), שדן באחד שהפריש ולא בירך עד מתי יכול לברך, ובתו"ד הביא את דברי השאלות הנ"ל, וכתב ע"ד: והנה אנן לא ראינו נוהגין לקרות שם חלה לומר

זו תהא חלה, אלא מפרישין ומברכין, ועל כרחך היינו טעמא דבמה שמברכין להפריש תרומה או חלה ובשעת מעשה מפרישין, הוא עצמו הוא קריאת השם, וא"כ אם לא בירך אלא הפריש בלא ברכה עדיין לא קרא שם ואינה חלה, ובהמשך דן שלכאורה לפי מאי דקיי"ל שתרומה ניטלת במחשבה, א"כ אפי' הפרישה סתם כיון דנטלו לשם חלה לא גרע ממחשבה ומהני. ואחרי מו"מ שם כתב, שבתרומה אף דיוצא במחשבה מ"מ עיקר המצוה היא במעשה להפריש ולקרות שם, אלא דגם במחשבה נקראת תרומה, וכיון דצריך מצותו במעשה חשיב מתקן בשבת. ומעתה נחא שפיר הא דתקנו ברכה על הפרשת תרומה הואיל ועיקרו במעשה. ולפי"ז כותב הרב חלת לחם, שכל שלא בירך על ההפרשה אע"ג דמהני במחשבה, מ"מ הרי עיקר המצוה לקרות שם בפה, וא"כ עדיין לא גמר המצווה, ואף עיקר המצוה עדיין יש לו לעשות, ופשיטא שיכול עדיין לברך, עכ"ד. (ובאמת שיש הרבה מה לדון בדבריו, הן לענין מה שכתב לגבי הפרשה בשבת, והן לגבי גוף דבריו שעיקר המצווה הוא לקרוא שם בפה, ובעיקר על דברי מסקנתו שאפשר עדיין לברך אפי' שהפריש את החלה במחשבה. (ועי' בשו"ת רב פעלים או"ח ח"ג סי' כ"ה לענין הפרשה בשבת, ועיי"ש בד"ה וכן עוד, מה שחלק עם ספר בית השואבה, ודו"ק).

אלא שלענ"ד עיקר דבריו ומה שפסק עפ"ז, נסתרין מדברי התוספתא בתרומות ובמע"ש, שאם אין עתיד לקרות שם נתקדשו ויברך קודם ההפרשה, והכי קיי"ל להלכה, וכנז' לעיל. וא"כ מפורש שאם התכוין להפרישן במחשבה כבר נתקדשו ויברך לפני כן, אך אם כבר הפריש אין לו לברך, ולא אמרינן שעיקר המצוה יש לו לעשות וכדברי החלת לחם, ודבר זה מוסכם לכל הפוסקים. אלא אם נאמר כדברינו לעיל שהוא מתכוין לקרוא שם ע"י הברכה דוקא, בכה"ג

קעח

אמרינן שמחשבתו אינה מועילה, כיון שרוצה דוקא להוציא בפיו, ואז גם אם יפריש את החלה היא עדיין איננה קדושה עד שיברך, ואז יכול לברך גם אחר ההפרשה, וכדברי התוספות הנ"ל. אך במקרה של הרב חלת לחם, שהסכים שהיתה מחשבה והיא כן הועילה וכ"כ להדיא, א"כ אין לו שוב תקנה לברך, ורק אם לא כיון כלל להפריש במחשבה, ורצה להדיא לברך ושע"כ תחול הקדושה, רק שכבר הפריש, בכה"ג אפשר שיכול עדיין לברך. ועי' מש"כ בסוף אות י"ב.

ומכל מקום זה כתוב להדיא בחלת לחם שהמנהג הוא שאין קוראין שם לחלה לאחר הברכה וההפרשה. וכן חזר על דבריו החלת לחם בשיירי ברכה אות ד' וכתב, שכיון שרוב חלות מסורות לנשים והן אינם מכירים לקרות שם תרומה על החלה ובלשון העולם מיקרי חלה, לכן עדיף לברך להפריש חלה ולא תרומה, והוסיף וכתב שזה גם בהתאם למה שנוהגין האידנא שאין קורין שם לחלה אלא סומכים על הברכה וכו' ועיי"ש.

יד. דעת הבא"ח. והנוהג כיום :

רבינו יוסף חיים זצ"ל כתב בספרו בן איש חי (ש"ש פר' צו סעי' כ"א) וז"ל: אחר שיברך ויפריש, יאמר בפיו הרי זו חלה כדי שיקרא לה שם בפיו אחר הברכה, ואע"ג דאיכא רבים דס"ל דלא בעינן לקרוא לה שם, עכ"ז כיון דאיכא רבנותא דס"ל הכי מאי הפסד יש באמירת ג' תיבות אלא למיעבד אליבא דכו"ע, כן העליתי בס"ד בתשובה בסה"ק רב פעלים, עכ"ל.

הרי שגם דעתו ז"ל שמעיקר הדין אי"צ לקרוא שם, שהלכה כאותם רבים שס"ל שאי"צ לקרות שם, אלא כיון שזה בס"ה ג' תיבות מאי הפסד יש

לומר את זאת. [נוחיפתי מעט בשו"ת רב פעלים ולא מצאתי תשובה מפורשת על דין זה, אך מצאתי תשובה ארוכה ומפורטת בדין הפרשת תרו"מ במחשבה והיא נדפסה בחלק או"ח ח"ג סי' כ"ה, עיי"ש].

ובאמת הלכה למעשה המנהג הנפוץ כיום לקרוא שם לחלה ולומר "הרי זו חלה" וכדברי הרב בן איש חי שאין זה אלא ג' תיבות ואין בכך כל הפסד. הילכך כיון שבכונתו לקרוא שם בפיו, ינהג כך: יפריש את החלה מהעיסה, יברך, ויאמר "הרי זו חלה". אבל פשוט הוא שאם הפריש ובשעת מעשה בירך "להפריש חלה", שהפרשתו מועלת, ובפרט שכונתו ברורה, שהחלק המופרש הוא יהיה חלה, ועליו אמר את הברכה, ולענ"ד זה בגדר קרא שם בפיו, ולא מדין מחשבה, ואפי' שהפריש קודם וידע שזו החלה, מכל מקום יודע הוא, שהוא צריך לברך, ואז הזמן של חלות הקדושה על ההפרשה, ונמצא שבירך קודם לעשייתו. אך אה"נ אם בכונתו שע"י עצם ההפרשה בלבד תחול קדושת החלה, היינו הפרשה במחשבה, שאין עתיד לקרות לה שם, אזי יקפיד לברך לפני ההפרשה, ואם כבר הפריש והיה בכונתו שבהפרשה תוקדש החלה, שוב אינו יכול לחזור ולברך, שאין מברכים לאחר העשיה.

טו. העולה מכל האמור:

א. המפריש חלה מן העיסה, עליו לקרוא שם לחלה המופרשת, וכדלקמן.

ב. אם מברך קודם ההפרשה אקב"ו להפריש חלה (או תרומה), ותיכף ומיד מפריש את החלה, גוף הברכה וההפרשה המיידית היא קריאת השם, ואי"צ יותר לומר "הרי זו חלה". וכן פסקו רבינו הרמב"ם להלכה, ומרן השולחן ערוך, ובפנים

הבאנו שכן דעת רש"י ז"ל, והוכחנו שכן היא דעת רב האי גאון ועוד, וכמו שהבאנו בפנים. **ג.** הפריש חלה וכיון שתהיה לשם תרומה - חלה, הפרשתו חלה, שאפשר לתרום במחשבה, גם ללא דיבור ואמירת "הרי זו חלה", וגם אם לא בירך ולא מתכוין לברך, חלה הפרשתו. [דיני תרומה במחשבה והגבלות דין זה נתבארו בפנים]. אלא שאם כיון כך שעצם ההפרשה מן העיסה תהיה קריאת שם לתרומה - חלה, הרי שאע"ג שמחשבתו מועילה, מ"מ על מנת שיברך קודם לעשייתו, עליו לברך ואח"כ להפריש החלה מן העיסה.

ד. נטל חלה מן העיסה, והתכוין לקרוא לה שם ע"י דיבור ע"י שיאמר "הרי זו חלה", או שהתכוין שבאמירת הברכה יהיה קריאת שם ותחול הקדושה על החלה (עי' לעיל אות ט' וסוף אות י"ב), אין המחשבה מועלת עד שיקרא שם בפיו, וכיון שעדיין לא קודשה החלה, יברך את הברכה.

ה. אע"ג שכתבו הפוסקים [הנצי"ב מוולאזין והחלת לחם] שהמנהג כיום לא לקרוא שם לחלה באמירת "הרי זו חלה", מ"מ מנהג העולם היום (מה שאני רואה בעיני) לקרוא שם לחלה וכדברי הבן איש חי שאין כל הפסד באמירת ג' תיבות נוספות.

ו. פשוט וברור להלכה שאיש או אישה שהפרישו חלה מהעיסה ולא קראו לה שם, אלא הסתפקו בקריאת שם ע"י הברכה וההפרשה, [וכדעת הרמב"ם והשו"ע שכן הנהג לכתחילה], או שהפרישו והסתפקו בקריאת שם ע"י מחשבה בלבד [דין המוסכם להלכה לכו"ע וכמבואר בפנים], שהפרשתם חלה אלא שעליהם להקפיד על הזמן מתי לברך וכמבואר בפנים.

בכבוד רב

שניאור ז. רוח

סימן ה

**משגיח בבית מאפה שמפריש חלה
כמה פעמים ביום, כיצד ינהג לענין
הברכה**

ב' דר"ח אייר תשנ"ח

לכבוד

הרב שי לוי נר"ו

משגיח בועד הכשרות -

שע"י הבר"ץ "נווה ציון"

שלום רב!

קבלתי את שאלותיך והנני להשיב: (שאר
השאלות נענו בנפרד)

אודות שאלתך הרביעית, האם בעבודתך כמשגיח
עליך לברך בכל פעם קודם ההפרשה, או שדי
בברכה אחת על כל היום. על כך אענה לכב',
שהנה שנינו ברמב"ם הל' מעשר פ"א הט"ז וז"ל:
"המפריש מעשר זה מברך תחילה כדרך
שמברכין על המצות, וכן מברך על מע"ש ועל
מעשר עני ועל מעשר מן המעשר, על כל אחד
בפני עצמו. ואם הפריש הכל זה אחר זה מיד, ולא
סח בינהן, כוללן בברכה אחת ומברך להפריש
תרומות ומעשרות" עכ"ל.

הרי לך שיכול בברכה אחת לכלול כמה הפרשות
שונות כל עוד ולא סח ביניהם, אבל אם סח
ביניהם צריך לחזור ולברך. וכ"ה דעת הרמב"ם
להלכה, וכן פסק מרן בשולחן ערוך (יו"ד של"א
סעי' ע"ח). וכ"כ להלכה בשו"ת הרדב"ז ח"ב סי'
תשל"א שאם סח ביניהם צריך לחזור ולברך.

וכן מצינו כה"ג שפסק מרן בשולחן ערוך (או"ח

סי' ח' סעי' י"ב), אם יש לו כמה בגדים של ארבע
כנפות, אם לבשם כולם בלי הפסק והיה דעתו
מתחילה על כולם, לא יברך אלא ברכה אחת. ואם
מפסיק ביניהם צריך לברך על כל אחת ואחת. וכן
להלן בסעי' י"ג כתב השו"ע, שאם לבש טלית
קטן ובירך עליו, והולך לביה"כ ולהתעטף בטלית
גדול, צריך לברך עליו, דהליכה מביתו לביה"כ
הוי הפסק. ואם מתפלל בתוך ביתו אם היה דעתו
מתחילה גם על הטלית גדול ולא הפסיק בשיחה
או בדברים אחרים אינו צריך לשוב ולברך. עכ"ד.

הרי לך שדעת מר"ן השו"ע ז"ל, שהליכה או
שיחה וכיו"ב הוי הפסק וצריך לשוב ולברך. והנה
הגר"א בהגהותיו שם הביא את דברי התוספתא
בפר' בתרא דברכות, שיחיד שעושה עשר מצוות
מברך על כל אחת ואחת, היה עושה מצוה אחת
כל היום, אינו מברך אלא אחת, היה עושה
ומפסיק, מברך על כל אחת ואחת. ובהמשך על
סעי' ג' כתב הגר"א לא כדעת מרן השו"ע
שמשמע מדבריו שעצם ההלכה הוי הפסק אלא
היינו משום שינוי מקום. וכן לענין שיחה הביא
הגר"א מחלוקת אם שיחה הוי הפסק או לא ולא
הכריע בין הדיעות. ולהלכה המשנה ברורה או"ח
שם ס"ק כ"ח כתב שמספק אם סח לא יחזור
ויברך ועי"ש.

ומאידך מצינו למרן בשולחן ערוך בהל' שחיטה
(סי' יט' סעי' ה') שכתב, שהרוצה לשחוט הרבה
צריך ליזהר שלא ידבר בין שחיטה לשחיטה. ואם
דיבר יכסה את דם הראשונה ויברך פעם אחרת
על השחיטה, ויש אומרים דשיחה בין שחיטה
לשחיטה לא הוי הפסק. עכ"ד.

ואם כן כאן כבר הזכיר מרן ז"ל מחלוקת אם
שיחה הוי הפסק או לא. ובבית יוסף (יו"ד שם
בד"ה ומ"ש וכן) כתב שהתוס' בפר' כיסוי הדם
(דף פ"ז. ד"ה ומכסי) כתב להסתפק אם סח בין

שחיטה לשחיטה אם צריך לחזור ולברך כמו שמצינו בתפילין שהסח ביניהם חוזר ומברך, או שמא אין צריך לחזור ולברך וכעין מה שמצינו שהסח באמצע הסעודה אינו צריך לחזור ולברך המוציא והוסיף מרן בב"י שכן כתב הסמ"ג (עשין ס"ד קמ"ד) בשם ספר התרומה.

מ"מ הטור פסק שצריך לחזור ולברך, מאחר שכמה גדולים סוברים כן והרשב"א כתב בתורת הבית שכן ראוי להורות וכ"כ הסמ"ג שאין לנטות מדברי הבה"ג. ומסיים מרן בב"י שם, שמ"מ צריך ליזהר מלהביא עצמו לברך ברכה אחרת, כיון שיכול לפטור עצמו בברכה ראשונה.

והר"ן (על הסוגיא בחולין שם בד"ה ומודה - הוב"ד בב"י שם) סיכם את דעות הראשונים בסוגיא זו, שדעת הר"ף (סוף מס' ר"ה) שאם סח צריך לחזור ולברך, והכי ס"ל להבה"ג הל' כיסוי הדם), וכ"כ הראב"ד, והיינו משום דמדמים דין זה לתפילין שאם סח בין תפילה לתפילה, חוזר ומברך. ואילו דעת הרמב"ן (בסוגיא שם) ודעת רבינו יונה שאין צריך לחזור ולברך, שכן בתפילין זה שתי מצוות של חובה. וכיון שהתחיל אינו בדין שיפסוק, ולכן אם סח חוזר ומברך. אבל בשחיטה, אי בעי שחיט ואי בעי לא שחיט, ולכן אם סח אינו צריך לשוב ולברך וכעין שמצינו בסח באמצע הסעודה. ודעת הרא"ש (כדבריו פסק הטור יו"ד סי' י"ט), שצריך לחזור ולברך, וכן הוא מצא שכתב להלכה ר"ת בספר הישר שצריך לחזור ולברך וכדין הסח בתפילין, שחוזר ומברך, לפי שכשהפסיק וסח ביניהם, גמר מצוה שבירך עליה וצריך לברך שנית. וכן בכמה עופות שסח ביניהם, כיון דאי בעי שחיט ואי בעי לא שחיט, הוא גמר מצוה, וכיון שהפסיק בשחיטה צריך לברך. אבל המברך על מצוה והתחיל לעשותה, וסח קודם שנגמרה אינו חוזר ומברך וכגון תקיעת שופר וקריאת הלל ומגילה, דלא סגי ליה דלא גמיר, אע"ג דסח קודם שגמר המצוה אין צריך לחזור ולברך, לכן טוב ליזהר שלא ידבר בין שחיטה לשחיטה, עכ"ל הרא"ש. וכותב ע"ד מרן הב"י שאע"פ שמדברי הרא"ש נראה שמסופק הוא להלכה ולכן כתב שטוב להזהר,

והפרישה (שם סק"ה) אחר שכתב את דברי הרא"ש הוסיף וכתב שהא דקיי"ל ששיחה בסעודה לא הוי הפסק ודלא כמי שסח בין השחיטות, הוא נמי קרוב לזה הטעם, משום דכל הסעודה עד גמירא עניין אחד וסעודה אחת היא, הלכך לא הוי שיחה הפסק, משא"כ בשחיטה שבכל שחיטה נגמרת המצוה כמו גבי תפילין, עכ"ל.

היוצא לנו עד כאן למסקנת הדברים, שהסכמת הפוסקים לענין שיחה בין תפילין לתפילין, שחוזר ומברך. ומאידך כו"ע מודים שסח בתוך הסעודה אינו צריך לחזור ולברך, ולענין שיחה בין שחיטה לשחיטה מצינו מחלוקת הפוסקים, אם זה דומה לתפילין או לדין הסח בתוך הסעודה.

ולהלכה בהאי דינא של שיחה בין שחיטה לשחיטה, כתב הש"ך (שם ס"ק ז') שהסכמת הפוסקים שהוי הפסק וצריך לשוב ולברך. ואילו הט"ז שם (בס"ק ט') כתב שהגם שצריך להזהר שלא לדבר בין שחיטה לשחיטה מ"מ אם דיבר לא ישוב ויברך פעם אחרת דקיי"ל שספק ברכות להקל. וכתב הכה"ח (סופר שם אות מ"ב) בשם הרב שולחן גבוה ס"ק י"ב שכן נהגו שאעפ"י שמדברים בין שחיטה לשחיטה אין חוזרין ומברכין. והוסיף שם בשם הרב זבחי צדק אות כ"ד שם מנהג העיר בגדאד יע"א, שאין מברכין פעם שנית משום ספק ברכות החמור. והוסיף

הכף החיים וכתב עוד (באות מ"ח) והיינו כל עוד שלו הסיח דעתו מן השחיטה ולא הצניע הסכין, אבל אם הסיח דעתו מלשחוט עוד, והצניע הסכין לכו"ע צריך לחזור ולברך. עכ"ד.

ועוד אציין עוד שני סוגיות שעוסקות בנידו"ד, האחת: הא דשנינו באו"ח סי' רי"ז סעי' א' אודות הנכנס לחנותו של בשם שיש בו מיני בשמים, מברך בורא מיני בשמים. ישב שם כל היום אינו מברך אלא אחת. נכנס ויוצא נכנס ויוצא, מברך על כל פעם. ודוקא שלא היה בדעתו לחזור, אבל היה דעתו לחזור לא יברך. עכ"ל מר"ן השו"ע. וכתב המגן אברהם פ"ק ב' שדעתו לחזור היינו לאלתר, אך אם אינו חוזר אלא לאחר זמן, צריך לשוב ולברך. ואילו דעת הט"ז באו"ח בסי' תרל"ט ס"ק כ', שגם אם דעתו לחזור לאחר זמן אינו צריך לשוב ולברך.

ובסי' תרל"ט נסוב הדיון אודות מי שבירך ברכת המזון, ושוב רוצה לאכול שנית, וכתב שם המגן אברהם (ס"ק י"ז) שאינו צריך לשוב ולברך "לישב בסוכה", כיוון שלא הסיח דעתו ממנה וכ"ד של הלבוש והשל"ה. ומביא שם המג"א את דברי הב"ח שכתב שבכה"ג שבירך ברכת המזון, ישוב ויברך "לישב בסוכה", וטעמו שכל אדם דעתו מן הסתם שלא תהא הברכה פוטרתו אלא עד שיחזור ויאכל שאז יחזור ויברך עכ"ד. וכתב עליו המג"א שדבריו תמוהין, דאטו מי שיש לו ציצית בבגדו וכיוון בשעת הברכה שלא יפטר אלא עד חצות, האם בשעת חצות ישוב ויברך, הא ודאי ליתא. ולכן כותב המג"א להלכה שלא ישוב ויברך. והוסיף שם המג"א [וחיזק את דבריו שכתב בסי' רי"ז בדין הנז'], שהא דאמרן שיציאה הוי הפסק היינו אם יצא יציאה גמורה, אך אם יצא וחזר לאלתר אין זה הפסק. עכ"ד המג"א.

והט"ז שם בס"ק כ' האריך למעניתו בכל דיני הפסק, ובתו"ד כתב שהא דשנינו בסי' רי"ז לענין

חנותו של בשם, שאפי' נכנס ויצא, אם היה מתחילה דעתו לחזור, אי"צ לשוב ולברך, ולא קפדינן אם יוצא לשעה או יותר או אפילו לזמן מרובה, כל שדעתו לחזור באותו יום אין צריך לשוב ולברך. ועפי"ז הוקשה לט"ז מדוע לענין סוכה אנו מקפידים שלא יצא לחוץ אלא לזמן קצר כגון לדבר עם חבריו, אך אם יצא לזמן מרובה, חוזר ומברך, ומאי שנא האי דין דסוכה מהאי דין דברכת הריח בחנותו של בשם? ומתירן הט"ז שלענין סוכה דווקא אמרינן שיציאה לזמן מרובה הוי הפסק, כיון שיש לברכה זו זמן קבוע דהיינו בשעת אכילה, ואח"כ הרשות בידו לצאת, לכן אמרינן שיציאה לזמן מרובה הוי הפסק. משא"כ בברכת הריח שאין שייך שם גמר מעשה וסילוק מעשה הראשון, על כן מהני דעתו אם דעתו לחזור בו ביום, עכת"ד.

והשתא שראינו כמה מהסוגיות שעוסקות בהאי דינא של הפסק, נשוב לנידו"ד וניחזי שלכאורה נידו"ד של ברכה על הפרשת חלה דומה ביותר לדין של ברכת השחיטה, שדבר פשוט הוא שאם המשגיח בירך על הפרשת חלה וכיון בדעתו על כל מה שיפריש בזמן שהוא נמצא במקום בזמן רצוף וללא שיחה או כל היסח הדעת שזה ודאי מהני הברכה על הכל, דלא גרע משוחט ששוחט עופות ומברך קודם לכן ומכוין על כל שלפניו ושיבוא בהמשך, וכל עוד שלא סח לכו"ע אין הפסק. (וכעין מה שכתב מרן להלכה ביו"ד הל' שחיטה סי' י"ט סו"ס ז' שלכתחילה יכוין בדעתו בשעת הברכה על כל מה שיביאו לו).

אלא שאם יש לדון הוא בכה"ג שהמשגיח סח שיחה בטלה בינתיים, או יצא לזמן מרובה. שהרי מחד שנינו גבי תפילין שהסח בין תפילין לתפילין חוזר ומברך, ומאידך שנינו גבי סעודה שאם סח אינו חוזר ומברך. ובשחיטה נחלקו הפוסקים אם

וא"כ ה"ה הכא.

ומצאתי להרב מגן אברהם באו"ח (סי' תנ"ז ס"ק א) שכתב בזה"ל: "המנהג להפריש מכל עיסה ועיסה לבדה, ומכל מקום די בברכה אחת לכולן, אם לא הפסיק בינתיים בשיחה שאינה מענין הלישה. עי' ביו"ד סי' י"ט ועמ"ש בסי' תל"ב". עכ"ד.

וא"כ משמע מדבריו שאם סח בדברים שאינם מענין הלישה צריך לשוב ולברך, ולא כפי שכתבנו לעיל שבדיעבד אם דיבר אי"צ לשוב ולברך. ומה שציין ליו"ד סי' י"ט היינו לנידון שהזכרנו לעיל אודות ברכת השחיטה, צ"ל שס"ל להמג"א להלכה כמו שכתב שם בש"ך (ס"ק ד') שהסכמת הפוסקים שאם סח בין שחיטה לשחיטה צריך לשוב ולברך, וע"כ דעתו שגם הכא ישוב ויברך. אלא שלפי מאי דקיי"ל להלכה שמשום סב"ל לא ישוב ויברך וכן המנהג וכמו שכתב בספר שולחן גבוה ובספר זבחי צדק ה"ה הכא, שאם סח שלא ישוב ויברך.

ומה שציין המג"א לסי' תל"ב, היינו למה שהוזכר בשו"ע או"ח שם לענין ברכה על בדיקת חמץ, שכתב שם מרן השו"ע (סעי' א') שיזהר שלא ידבר בין הברכה לתחילת הבדיקה, וטוב שלא ידבר בדברים אחרים עד שיגמור כל הבדיקה כדי שישים אל לבו לבדוק בכל המקומות שמכניסין בו חמץ. עכ"ל השו"ע. וכתב שם המג"א (ס"ק ג) שאם דיבר בדברים שאינם מענין הבדיקה, בין הברכה לתחילת הבדיקה, ישוב ויברך, ואם כבר התחיל לבדוק כתב שם המג"א (ס"ק ד') שאם דיבר גם בדברים שאינם מענין הבדיקה, אי"צ לשוב ולברך.

וצריך לומר שהיינו טעמא דהמג"א, שלגבי בדיקת חמץ שוויא כדין הפסק בשיחה בתוך

לתפילין דמי, או לסעודה דמי, ונידו"ד לכאורה לשחיטה הוא דומה, שהרי כשם שגבי שחיטה אמרינן דאי בעי שחיט ואי בעי לא שחיט ה"ה הכא אמרינן אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל שהרי אם אינו רוצה לאכול אינו חייב להפריש חלה, ולא כדין תפילין שחייב להניחם.

וא"כ כשם שבשחיטה מצינו מחלוקת אם שיחה הוי הפסק או לא, לכאורה ה"ה לגבי חלה הגענו למחלוקת הפוסקים, שאם סח ביניהם אם ישוב ויברך או לא. והנה מרן בשו"ע הביא לגבי שחיטה כדעת הסתם שאם סח ביניהם ישוב ויברך והוסיף י"א שלא ישוב ויברך. וקיי"ל שכשמרן השו"ע מביא ב' דיעות אחת בסתם והשניה בשם יש אומרים, קיי"ל שהלכה כדעת הסתם, וא"כ ה"ה הכא יש לומר שהלכה כסתם, ואם סח ביניהם עליו לשוב ולברך, אלא שכבר כתבנו לעיל, בשם הרב הכף החיים (יו"ד סי' י"ט אות מב) שכתב בשם הרב שולחן גבוה, שנהגו שאע"פ שמדברים בין שחיטה לשחיטה אין חוזרין ומברכין, וכ"כ בספר זבחי צדק שכן מנהג העיר בגדאד, שאין מברכין פעם שנית משום ספק ברכות החמור, וא"כ הוא הדין בנידו"ד של הפרשת חלה, אם בירך על הפרשת חלה וכיון על ההפרשות הבאות, אסור לו להסיח לכתחילה עד שיסיים את ההפרשות, אלא שאם כבר סח ביניהן, אינו צריך לשוב ולברך.

אלא שמ"מ אם סיים את יום עבודתו ונטל את חפציו לילך מתוך ידיעה ברורה שכבר לא לשין יותר עיסות, ושוב נתקבלה הזמנה לעיסות נוספות וכיו"ב, ונתבקש ע"י בעה"ב להמתין עד סיום הלישה ולהפריש חלה, נראה פשוט בכה"ג שיש לשוב ויברך, וכדין מה שמצינו בשחיטה שכתב בכה"ח (שם אות מ"ח) שאם הצניע את הסכין והסיח דעתו מלשחוט עוד, שלכו"ע ישוב ויברך

הסעודה ולכן אי"צ לשוב ולברך. ומאידך לענין שחיטה ס"ל כאותם פוסקים שדמי נידו"ז לדין סח בין תפילין לתפילין ולכן ישוב ויברך, וא"כ ה"ה לענין חלה שישוב ויברך אם סח ביניהן. (ועי' לקמן מש"כ בדברי הט"ז).

ועי' עוד במש"כ הט"ז שם (בסי' תל"ב ס"ק ג') שכתב בזה"ל: "אבל חלקי אמרה נפשי דנ"ל דברי הי"א נכונים, ויש הפסק כשמדבר קודם גמר בדיקה, ול"ד לסוכה וסעודה שמביא הרא"ש ראייה דיכול להפסיק באמצע, דהתם אי בעי מסיים שם ולא אכל יותר, משא"כ בבדיקה דלא סגי ליה כל שלא גמר הבדיקה. וממילא כל שלא גמר עדיין אותו החלק, נקרא התחלה אצלו וכו', ואע"פ שלענין אם סח אינו צריך לחזור ולברך כיון שכבר התחיל בענין, מ"מ יש לו לזהר בקיום המצוה שלא יפסיק בקיומה בכל ההכרח לו, ולא סגי בלא"ה. וכיו"ב כתבתי בסי' תקצ"ב לענין שלא לפסוק בשיחה בין תקיעות שמיושב למעומד, וכן באמצע הבדיקה נראה דהוי ממש כמו באמצע תקיעות דמיושב עצמן שודאי אסור להפסיק ביניהם לכו"ע" עכ"ד.

ובהגה' נתיב חיים (על השו"ע - מבעל הקרבן נתנאל), כתב על דברי הט"ז שאין דבריו מדוקדקים, דהכא נמי יכול להפסיק מבדיקה זו ויתן רשות לאחר לבדוק השאר ויברך וכמ"ש המ"א בס"ק ו', עיי"ש. עכ"ל. ויש מקום לדוק בדבריו אלא שאכמ"ל ועוד חזון למועד.

והנה על דברי המגן אברהם הנז', שכתבנו שמשמע מדבריו שאם סח בדברים שאינם מענין הלישה שצריך לשוב ולברך. יש לכאורה ליישב את דבריו במקום אחר, שהנה בריש דברינו הבאנו את הנפסק בשו"ע או"ח (סי' ח' יב - יג) לענין מי שיש לו כמה בגדים של ארבע כנפות, שפסק מרן השו"ע שם שאם היה דעתו על כולם די בברכה אחת, ואם מפסיק ביניהם, צריך לברך

על כל אחת ואחת. עכ"ה. וכתב שם המג"א בס"ק י"ד שהפסק היינו אם סח ביניהם, וצ"ל שהרא"ש לשיטתו דס"ל לענין שחיטה דשיחה בין שחיטה לשחיטה הוי הפסק (וכנו' לעיל), כיון שהן ב' מצוות, אבל הפוסקים דס"ל לענין שחיטה שאי"צ לשוב ולברך, ה"ה כאן לענין ציצית דדוקא בתפילין שהם שתי מצוות חובה הוי הפסק, אבל הכא שזה רשות דאי בעי לא שחיט הוי כמו שסח בסעודה שאי"צ לחזור ולברך. ומסכם המג"א לכן יזהר כל אדם שלא ישיח בינתיים כמ"ש, אך אם השיח בינתיים הכריעו האחרונים שם דאין צריך לברך. אבל אם הפסיק הפסק גדול, לכו"ע צריך לברך דהוי היסח הדעת, אבל לכתחילה לא יפסיק דאסור לגרום לברכה שאינה צריכה עכ"ד.

ולכאורה מדברי המג"א אלו נראה ששיחה אע"ג שאסורה לכתחילה ביניהם מ"מ אם כבר סח אין צריך לחזור ולברך, וא"כ קשה מדוע לענין חלה כתב שאם סח ביניהם שלא מענין הלישה צריך לשוב ולברך?

אלא דכפי הנראה, אע"ג שבמג"א הנמצא לפנינו נכתב במפורש שאם סח הכריעו האחרונים שאין צריך לברך, נראה שלא זו הגירסא במג"א שהיתה מונחת לפני הפוסקים, וראה בלבושי שרד (על גליון השו"ע על דבר המג"א אלו) שכתב לבאר את דברי המג"א ובתו"ד מצטט את המג"א בזה"ל: ומכל מקום בעבר וסח יברך, כי כן הכריעו האחרונים. עכ"ד. הרי להדיא שכן גרס במג"א ולא כמו שנמצא לפנינו. וכ"כ במחצית השקל על דברי המג"א וז"ל: השיח בינתיים כמ"ש ביו"ד שם כצ"ל הכריעו האחרונים שם דיש לברך, והוסיף המחזה"ש שכ"כ הש"ך שם בשם האחרונים שצריך לברך, אבל הט"ז כתב שם שלא לברך, עכ"ד. וכן כתב בהגה' יד אפרים (על גליון השו"ע שם בדברי המג"א) וז"ל: אך

אם הסיח בינתיים הכריעו האחרונים דיש לברך לכן יזהר כל אדם וכו' כצ"ל. עכ"ד. ועוד עי' בהגה' רעק"א שכתב על דברי המג"א וז"ל: הב"ח והש"ך והפר"ח הכריעו שם דיש לברך עכ"ד. ויש לדוק מה כוונתו בדעת המג"א. וכ"כ להדיא השערי תשובה (ס"ק יב), שהמג"א כתב שהכרעת האחרונים היא שצריך לברך. וכן כתב במשנה ברורה (סי' ח' ס"ק כ"ח) שדעת המג"א כדעת הפוסקים שאפילו שיחה בעלמא גם כן היא בכלל הפסק וצריך לשוב ולברך.

ועפ"ז מובן מדוע כתב המג"א שאם סח בדברים שאינם מענין הלישה יצטרך לשוב ולברך, כיון שכן היא דעתו להלכה גם בשחיטה וגם בציצית. אלא שאחר הכל להלכה לא קיי"ל הכי וכמו שכתבנו לעיל לענין שחיטה שאע"ג שמרן הביא את הדיעה ששיחה היא הפסק וצריך לשוב ולברך בדעת סתם וקיי"ל שהלכה כסתם, מ"מ להלכה אם סח אין צריך לשוב ולברך וכ"כ בספר שולחן גבוה הנזכר שם ובספר זבחי צדק וכנ"ל. וה"ה לענין ציצית אע"ג שדעת מרן השו"ע בסעי' יג' בהל' ציצית שם להדיא ששיחה היא הפסק וצריך לברך, מ"מ להלכה כיון שיש החולקים וכנ"ל, אין צריך לשוב ולברך שספק ברכות להקל. וכ"כ להלכה המשנה ברורה (הנ"ל) שאע"ג שדעת מרן השו"ע ששיחה היא הפסק, מ"מ אם דבר אין חוזר ומברך. וכ"כ השערי תשובה (שם) בשם ספר תבואות שור (סי' יט) שאי"צ לשוב ולברך דספק ברכות להקל.

וא"כ היוצא לנו להלכה בנידון דידן שמשגיח שבירך והפריש חלה, ועתה הוא בא להפריש חלה מעיסה נוספת, והוא סח שיחה שאינה מהענין בין ההפרשות, אינו צריך לחזור ולברך, שספק ברכות להקל.

והנה בשערי תשובה הנז' הביא בשם התבואות

שור, שאע"ג שאם סח אינו צריך לחזור ולברך, מ"מ עדיף שאם כבר סח שיסיח דעתו לגמרי מהשחיטה ע"י שיעקור ממקומו, ויעסוק בדברים אחרים, ואז יחויב לשוב ולברך מדינא, וכתב השע"ת שה"ה לענין ציצית יש לנהוג כך, לפי מ"ש המג"א שהאי דינא של ציצית במחלוקת היא שנויה כההיא דשחיטה, ואע"ג שכתב המג"א (בסוס"ק י"ד) שבהפסק גדול לכו"ע הוא הפסק וצריך לברך, אלא שלכתחילה לא יפסוק, דאסור לגרום לברכה שאינה צריכה. וא"כ זה דלא כדברי התבואות שור? וכותב השע"ת שצ"ל שכל דברי המג"א היינו לכתחילה לגרום להפסק, אך אם כבר סח, אז טוב לו שיעשה הפסק גדול ויברך מדינא, ובפרט לפי דעת המג"א גופיה שס"ל שגם אם סח לבד, כבר צריך לשוב ולברך, שודאי מוטב שיברך בלא ספק ופלוגתא כלל. וגם לפי אותם פוסקים שבסח אינו צריך לברך, מ"מ עדיף שיסיח דעתו ועדיף להכניס את עצמו בספק גרם ברכה שאינה צריכה, מליכנס בספק שימנע מלברך על עשיית מצוה. עכ"ד. וא"כ לכאורה גם בנידו"ד נאמר למשגיח שיסיח דעתו לגמרי ויעשה הפסק גדול ויברך מדינא. ושור"ר שכן פסק להלכה מוהר"ח בן עטר בספרו פרי תואר (יו"ד סי' ס"ק י'), שכל עוד שמצי לתקוני לאפוקי נפשיה מספיקא דברכות, לעבד. והיינו דיסיח דעתו מלשחוט, דבהסח הדעת כו"ע מודים, מידי דהוי הסיח הדעת דסעודה, וכגון דלסתליק מההוא אתר דשחיט התם, ולסלקו לנשחטים, ובתור הכי ליהדר ולשחוט בברכה, ושיעור זה שיעור מועט הוא, עכ"ד. (אלא שעל עצם ההכרעה שכתב השע"ת שעדיף להכניס את עצמו בספק גרם ברכה שאינה צריכה מליכנס בספק שלא יברך על מצוה, יש המפקפקים הלכה למעשה ואכמ"ל).

ועוד תיקון מצינו שכתב הפרי חדש (יו"ד שם ס"ק ח') וז"ל: ולי נראה להזהיר לשוחטין לצאת

ידי ספק ברכה, שיגמרו בדעתם ויכונונו שלא לצאת בברכה ראשונה אלא כל זמן שלא ישיחו שיחה לבטלה, דהשתא לכו"ע אם הפסיק בשיחה, תו לא מהניא ברכה קמייתא ואזדה לן, וזה נכון. עכ"ד.

אך הרב תבואות שור השיג על הפר"ח וכתב דלא מהני כונה זו לחייבו בברכה שניה, כיון שהם לפניו, ומתכוין לשחוט את כולם. אלא שבשו"ת רב פעלים (או"ח ח"ב סי' ה') הביא בנידון שאלתו אודות מי שמתעטף בטלית ותפילין קטנים, ובבואו לבית הכנסת מחליפם לגדולים האם ישוב ויברך, ובתו"ד כתב שם, שנראה לו ברור לברך מהא דכתב מרן ז"ל בסי' קע"ד ס"ד שהמבדיל קודם נטילה יכולין שלא להוציא יין שבתוך הסעודה, ובספר ערך השולחן כתב, שמכאן ראייה למש"כ בסי' ח' דבמקום פלוגתא דרבוותא בספק ברכות יכולין שלא לצאת בברכה אחת, ואין כאן חשש של ברכה שאינה צריכה, ודלא כדברי הרב תבואות שור, ובאמת שהרב תבואות שור גם הביא דין זה דסי' קע"ד וכתב שיש לחלק שהתם אין הכוסות מענין אחד ועיי"ש, ומ"מ נראה שגם דעת הגרי"ח נוטה לדעת ערך השולחן ולדעתו של הפרי חדש. וכ"כ מו"ר מרן הראש"ל שליט"א בספרו שו"ת יביע אומר (ח"ח או"ח סי' כ"ו סוף אות ד') לגבי מי שמונח לפניו פרי שברכתו ודאית וכגון התפוח, ופרי שברכתו שנויה במחלוקת הפוסקים כגון הבננה, שמספק מברכים עליו בורא פרי האדמה, כיצד ינהג? כתב מרן הרב שליט"א שיכוין בברכתו הראשונה על הפרי שברכתו ודאית, ויכוין בפירוש שלא לפטור הפרי המסופק, ואז יוכל לברך עליו. והביא סיוע לדבריו מדברי מרן באו"ח סי' קע"ד הנז' לעיל, ומדברי הערך השולחן והפר"ח הנ"ל ודלא כהתבואות שור. והוסיף שם דעות פוסקים נוספים שס"ל כדעת הפר"ח להלכה.

קפו

והנה אחר אחר שראינו כל זאת, נראה א"כ פתרון טוב יותר בנידון"ד שהמשגיח לפני שיברך, יכולין שלא לצאת בברכה ראשונה, אלא כל זמן שלא ישיח שיחה בטלה, והשתא אם הפסיק בשיחה, ישוב ויברך, שכן העיקר להלכה וכנ"ל.

אלא שכאשר שבתי לעיין נראה שיש מקום לחלק בין נידון דידן לבין נידונו של מרן הראש"ל שליט"א, שאפשר לומר שדוקא לענין הבננה והתפוח, שהמנהג הוא לברך בורא פרי האדמה, לא חיישינן לברכה שאינה צריכה, משא"כ בשאר דברים. אלא שמ"מ נראה שמרן הראש"ל שליט"א כתובתו הנ"ל הסכים לדברי הפר"ח גם לענין שחיטה, ול"ד בענין הבננה. [אע"ג שאין הדברים מוכרחים, ובאמת אפשר לחלק שדוקא לענין הבננה שהמנהג לברך אדמה, מותר לכוין מתחילה, ולא חיישינן לברכה שאינה צריכה, משא"כ לענין שחיטה, שכתב השו"ג והזב"צ (הנז' בראש דברינו) שהמנהג לא לשוב ולברך, בכה"ג אין לכוין מתחילה, ויש לחשוש לברכה שאינה צריכה].

ושוב ראיתי בספרו של הגאון הר"י יוסף שליט"א ילקוט יוסף (ח"ח או"ח הנד"מ עמ' פ) שכתב באמת להסתפק, אם מה שכתב מו"א מרן שליט"א לענין הבננה הוא בדוקא שם, כיון שכך המנהג לברך אדמה, משא"כ בדין של סח בין שחיטת עופות. ויש עוד להתיישב בזה ואכמ"ל.

מסקנת הדברים:

א. משגיח המברך על הפרשת חלה, ועליו להפריש מעוד עיסות במשך שהותו שם, אין לו להפסיק בין ההפרשות בשיחה בטלה שאינה מצורך הענין.

ב. אם סח שיחה שלא לצורך בין ההפרשות, דומה הדין לסח שיחה שאינה לצורך בין שחיטת

בכבוד רב
שניאור ז. ריוח

סימן ו הפרשת חלה ביו"ט בשעה"ד, ובדין לישת עיסה נוספת ביו"ט, אם צריך שיהיה בה כשיעור

יג' אב תשנ"ח

לכבוד
הרב **ניסים שבתאי** שליט"א
מעיה"ת בני ברק

שלום רב!

לשאלתך הראשונה, אודות מש"כ בספרי "קצירת
השדה" הל' חלה פ"ז סעי' ז' שהעיסה הנוספת
שלשין ביום טוב, העיקר נראה כדעת החולקים
שסוברים שאין צריך שיהיה בעיסה הנוספת
שיעור חלה, ולכן אם אין צריך לאפות עיסה
גדולה שאין בה שיעור, יעשה עיסה אפי' אין בה
שיעור ויצרפה עם השאר, ע"כ.

וכב' העיר ב' דברים, האחד הוא, על מש"כ בסוף
הערה שקצ"ל"ע מדוע המשנה ברורה והכה"ח לא
כתבו ההוכחה שכתבתי שם מתוס' עמ"ס ביצה
(ט ע"א ד"ה גלגל) שמוכח להדיא מדבריו שדי
במצה אחת. וכב' העיר ובצדק שבשעה"צ כן
הביא הוכחה זו (שעה"צ אות מ"ג). ובאמת
כאשר אנכי רואה שוב הדברים היום, הן נראים לי
תמוהים וכמש"כ כב', ואולי כוונתי שם היתה
לומר, שדברי התוס' כ"כ פשוטים ומוכיחים
כדעת החולקים, שהיה להפוסקים לפשוט כדיעה

עופות, שי"א שצריך לשוב ולברך, וי"א שלא
צריך. ואע"ג שדעת מרן השו"ע זיע"א ששיחה
הוי הפסק וצריך לשוב ולברך. (שכ"פ דעה זו
בסתם, וכ"פ להלכה באו"ח סי' ח' סעי' יג'), מ"מ
להלכה וכן המנהג שלא צריך לשוב ולברך.

ג. אם עשה הפסק גדול ומרובה, כגון שסיים את
משמרת הבוקר ושב לביתו, ושוב בא אחה"צ
להמשיך בעבודתו, וק"ו אם נמלך לחלוטין וסיים
את יום עבודתו, ושוב קראו לו להפריש חלה עקב
הזמנה מיוחדת וכיו"ב, צריך לשוב ולברך
(וכמבואר בפנים). ואם מותר לכתחילה לאחר
שסח בין ההפרשות לעשות הפסק גדול, עי'
מש"כ בשם התבואות שור והפרי תואר לענין
שחיטה ולהלכה עדיין צריך בירור.

ד. כתב הפרי חדש (יו"ד סי' י"ט אות ח')
שהשוחט יכול בדעתו, שלא תחול ברכתו אלא
עד שלא ישיח שיחה לבטלה, ואז אם סח יוכל
לברך פעם נוספת. וכדעת הפר"ח הסכימו הרבה
אחרונים. ויש מי שכתבו לחלוק על דברי הפר"ח.
ומרן הראש"ל ביבי"א (הנז' בפנים) כתב לחזק
את שיטתו של הפר"ח שכ"ה להלכה. וא"כ
בנידו"ד יכול המשגיח לכוין שלא תחול ברכתו
אלא עד שלא ישיח שיחה בטלה, ואזי אם השיח
ישוב ויברך. אלא שא"ל שכ"ז ניחא בנידונו של
מרן הראש"ל שם לגבי ברכת הבננה שהמנהג
לברך עליו אדמה, אך בשחיטה שכתבו
האחרונים שהמנהג שלא לשוב ולברך, אפשר
שאינן לכוין כך לכתחילה, שהוי כגורם לברכה
שאינה צריכה, ולפי"ז ה"ה בנידון דידן, ועדיין
צריך לי בירור נוסף. אך בודאי שמשגיח הנוהג
כדעת הפר"ח הלכה למעשה הן לשחיטה וה"ה
לחלה, יש לו גאוני עולם רבים לסמוך עליהם.

זו, ומ"מ לגוף ההערה דבריו אמת.

ועוד כתב כב' במכתבו, שהתוס' לא דיברו אלא בחו"ל, והשעה"צ שכתב לסמוך על המקילים, כונתו רק בחו"ל, שכן הוא צירף שם את הדיעות שהתירו הפרשת חלה ביו"ט בחו"ל. וכב' סיים שלפ"ז אין להקל בחלת ארץ ישראל. ע"כ.

והנה מ"ש כב' שהתוס' דיברו בחו"ל, ולכן היקלו בזה, לענ"ד אין זה נכון, ואף אחד גם לא העלה בדעתו כדבר הזה ואסביר הדברים.

הנה הסוגיא שם איירי בחוץ לארץ, ושם דן התוס', שכאשר הוא מותר לאחר יו"ט, שאם גבלן כאחד, ישייר פת אחת בשביל כולן, אך במצות שלא גיבולן כאחד. ישייר מכל מצה ומצה, ועל כך הוסיף תוס' שאם ירצה לעשות דבר יותר קל, יעשה מצה אחת ויאפה אותה ויצרפם יחד ויפריש ביו"ט, עכ"ד התוס'. והנה אמנם דיבר התוס' על חו"ל, אלא שמ"מ על עיקר הדין אין כל הפרש בין חו"ל לבין ארץ ישראל, שהרי האי דינא של צירוף לא אמרינן דוקא בחו"ל, אלא דין כללי בהפרשת חלה, שתוס' שם הציע ליושבי חו"ל ג"כ, המעונינים באפשרות קלה יותר, ובודאי שתוס' שם לא התכוין לצרף את השיטות של המתירים. שהרי תוס' כתב דבריו שם לאחר שפסק להלכה, כרבה שרק אם גלגל מעיו"ט ולא גמר לישתה מפרישין ביו"ט, אך אם נגמרה העיסה בעיו"ט אין מפרישין ביו"ט וכמו שכתב שם. וע"כ צ"ל שהתוס' כתב פסק שהוא ודאי לענין חו"ל, והוא נכון וקיים גם לארץ ישראל.

והנה מלשון התוס' שכתב מצה אחת, נראה להדיא שאפי' מצה אחת הרגילה שאין בה שיעור חלה, ולומר שאיירי במצה אחת שיש בה שיעור חלה, זה דחוק מאד, ובפרט שתוס' היה צריך לכתוב תנאי חשוב זה שעליו לעשות מצה אחת

חריגה וגדולה במשקלה ועוביה. ומכאן הוכחנו שפשוט נראה שאפי' אם לש ואפה עיסה בגודל כלשהוא. וזהו שכתב תוס' לשון "יצרפם" ולא לשון יקיפם, שכן אם היה כשיעור אין צריך צירוף אלא הקפה.

והנה כפסק זה של התוס' מצינו שכתב המרדכי ז"ל (פסחים פר' אלו עוברין אות תקצ"ז) בשם הרב שמואל מפלייזא וז"ל: צריך לאפות מצה אחת ובשעת הפרשה יפריש מאחת על כולן, ותפטור את האחרות בצירוף, עכ"ל. והוסיף עוד שם שמותר לעשות כך בשבת.

והנה גם בדבריו ז"ל מבואר להדיא שדי במצה אחת, ומש"כ שם לשון "המצה המחויבת" היינו שהיא מחויבת לאחר שצירפה יחד עם השאר, וממילא נתחייבה, ואין כאן כל הכרח כמו שדייק ביד אפרים (על הגליון בשו"ע או"ח סי' תק"ו) שמלשון מחויבת משמע שיש בפנ"ע שיעור החייב. ועוד שאם כדבריו היה על המרדכי לכתוב דבר חשוב זה, בפרט שהוא מדגיש מצה אחת, ואם כדבריהם מהו ההדגשה מצה אחת, ובכלל אם צריך שיהיה כשיעור חלה, מדוע כתבו גם התוס' וגם המרדכי שיעשו מצה אחת, שהיא חריגה כ"כ במשקלה, אדרבה שיאמרו עיסה שיעשה כמה מצות, ולכן לענ"ד נראה פשוט וברור שהיינו מצה אחת בלבד וזהו שהדגיש תוס' "דבר קל" שכן מצה אחת קטנה הוא דבר שקל לעשותו, ודלא כהיד אפרים.

ומה שהקשה ביד אפרים, שאם הוא עושה מצה קטנה, והוא מצרף הרי שהוא גורם להפרשה בידים, מחמת שהוא מצרף אותה בכוונה. הנה לכאורה קושיא זו כבר תירצה במרדכי שם, שכתב שם להשוות דין ההפרשה כדין כיסוי הדם וטבילת כלים ונדה עי"ש, וכיון שבפועל אינו עושה מעשה בגוף העיסות הראשונות אלא שמצרף עיסה זו שנילושה לשאר העיסות, וכאשר

הרי מפורש בדבריו שגם בא"י יעשה עיסה נוספת אפי' שאין בה כשיעור ויצרפה.

והמשנה ברורה הן אמת שהכריע שרק בשעת הדחק שאי"צ אפיה מרובה יסמוך על המקילין, וצירף כסניף את אותם הסוברים שבלא"ה בחו"ל יכול להפריש חלה לכתחילה ביו"ט, אך לכתחילה יחוש לדעת המחמירין. ונראה מדבריו שלא הקל אלא בחו"ל בצירוף דעת המתירים וכנז' בדבריו.

אך זה רק דעתו של המ"ב בשעה"צ שם, ולא כמו שכתב כב' שדעת כל המקילין היינו בחו"ל, וגם המ"ב לא כתב בדעתם שזה בחו"ל דוקא, שהרי בשו"ע הגר"ז מבואר להיפך, אלא שהמ"ב בדעת עצמו כתב שבצירוף שניהם יש מקום להקל בחו"ל.

אלא שכפי שצינתי בקצירת השדה שם, הכה"ח בסי' תק"ו (אות ל"ח) לאחר שהביא דעת המקילים, כתב שהיכא שאינו נצרך לעיסה מרובה, יש לסמוך על המקילין, ולא יסף יותר מאום, לכתוב שזה דוקא בחו"ל, ופשוט שכונתו גם בא"י, שאל"כ היה מפרט וכדרכו בקודש.

ושוב מצאתי דברים מפורשים שכתב הגאון הרש"י רובנשטיין זצ"ל בספרו "חלת לחם" (סימן י' ס"ק ה'), שהב"ד הפמ"ג הנ"ל, וכתב שדבריו צ"ע, והסיק שכאשר מצרף אין כאן כל מעשה ואין כל איסור בכך ביו"ט, והביא ראיה חזקה לדבריו מהגמ' במס' פסחים דף מ"ח ע"ב, ועי"ש. וסיכם שודאי כל עוד שיכול לצרפו לכשיעור, מצוה וגם חיובא איכא לצרפו ולחייבו, ואין בזה משום אין מגביהין תרומה וכו', וזהו מסקנת דבריו שם, ושמחתי על הדברים כמוצא

מפריש עליהם אינו עושה בהם כלום, אלא שמחשב לפטור האחרות אגב מצה זו, שהתחייבה כעת, וממנה הרי מותר להפריש, שהרי היא נאפתה ביו"ט. (ואם צריך להפריש דוקא ממנה, או מכל אחת אחרת, עי"ש מש"כ על דברי המרדכי בהגה' בגדי ישע ס"ק י"א). וזה גם מה שהדגיש התוס' בביצה שם בסוף דבריו, שיפריש על האחרות אגב אותה, מפני שחיובה בא עכשיו, עכ"ד. היינו שמשו"ז מותר ביו"ט, ועי' בחכמת שלמה שכתב על דברי התוס': "ומשום הכי מותר להפריש אף ביו"ט וק"ל". [ועי' מש"כ בקצירת השדה סופ"ח שאפשר לצרף מעיסה קטנה שנילושה קודם יו"ט, ולהפריש ממנה על הכל, (עי' נטעי הכרם - עניני חלה עמ' נ"ג), ומוכרח מהפוסקים שנקטו כך להלכה, שלא כדבריו, שהרי ס"ל שמותר לצרף ביו"ט].

והן אמת שהיד אפרים שם כתב שבהגהת סמ"ק כתב כדבריו, שחוזר ולש ביו"ט שיעור חלה ומצרפן, והב"ד גם בכלבו הל' יו"ט (פנ"ח), מ"מ מדברי התוס' והמרדכי הנ"ל מפורש שלא כדבריהם. ולענ"ד הכי נראין דברי הרמ"א שכתב שאחר שילוש עיסה יצרפם, והיינו דין צירוף ולא הקפה, וצירוף בעינן רק אם אין בו כשיעור, והכי פשוט לשון הרמ"א ודלא כהמג"א.

והנה כדברי היד אפרים כתב המחז"ש על השו"ע שם (ס"ק י"א), וכ"כ בפמ"ג בא"א (סי' תק"ו ס"ק י"א), אלא שמנגד מצינו להרב חמד משה (או"ח סי' תנ"ז) ולהרב מקור חיים (סי' תנ"ז והב"ד ביד אפרים שם) שכתבו להדיא שאת העיסה הנוספת שיעשה ביו"ט, יכול לעשותה לכתחלה עיסה קטנה מהשיעור, ובודאי שדבריהם איירי אף בא"י, שלא חילקו בכך. ומפורשים הדברים בשו"ע של הגר"ז (או"ח סי' תק"ו ס"ז) שבא"י (וכן בחו"ל אם רוצה) אין לו תקנה אלא שיעשה עוד עיסה קטנה ביו"ט וכו'.

שלל רב.

שש"כ. אינו ענין למ"ש בשו"ת שמע שלמה
(ח"א יו"ד סי' י') ודוק היטב]

ביקרא דאורייתא

שניאור ז. רווח

סימן ז

צירוף עיסות שונות לשיעור חלה על ידי כיסוי במפה אם צריך לכסות גם מלמטה

קי"ל להלכה ששתי עיסות שאין בכל אחת כשיעור חלה, והן עשויות ממין הדומה וכנ"ל, ורוצה לצרפן לשיעור הראוי להפרשת חלה, יש לקרבן זה לזה, עד שיתדבקו מעט בשיעור שאם יבואו להפרידם יתלוש הבצק אחד ממשנהו. [ועי' שו"ע סי' שכ"ה סעי' ה' וע"ע בסי' שכ"ו. ובהגדרת נשיכה, עי' מש"כ הט"ז בסי' שכ"ה ס"ק א' בשם התרוה"ד].

ואמנם אם העיסות אינן נדבקות עד כ"כ, או שאפה כבר את העיסות. יכול להניח בתוך סל אחד את שתי העיסות או העוגות, והוא מצרפן לשיעור חיוב הפרשת חלה. וסל כידוע הוא כל כלי שיש לו דפנות, אך אם הניח העיסות על כלי או מגש שאין לו דפנות, אין כלי זה מצרפן לשיעור הראוי להפרשת חלה. ולכן יש להקפיד, שלא יצא מהסל ככר שלם או עוגה שלמה מחוץ לדופני הסל או הכלי. אך אם מעט יוצא מחוץ לדפנות, אינו מעכב והסל מצרפן. ובמקום שהסל מצרפן אין צריך שיגיעו העיסות זו בזו, וכן העיקר להלכה.

ומקור דינים אלו עי' בר"מ הלכות ביכורים פ"ו ה' ט"ז. ושם בהל' י"ז כתב שבמגש שאין לו דפנות הוי ספק. ובחלה שחייב רק מדרבנן יש להקל שאינו מצרף לשיעור. וממילא בזה"ז שכל

ושוב בזמן הדפסת הדברים ראיתי להגאון רבי ישראל איזנשטיין זצ"ל בספרו שו"ת עמודי אש (בקונטרס דיני חלה סי' י"ח), שדן בדברים בקיצור ונראה שדעתו כדעת הרב מקור חיים שאין זה כמתקן ביו"ט ושרי לצרף ביו"ט.

ולכן בעניותי כתבתי בספרי, שהעיקר נראה כדעת המתירים ללוש עיסה קטנה, שכן הבנתי בדעת התוס' והמרדכי, וכן נראים הדברים ברמ"א מהא שהצריך צירוף, אלא שלמעשה כתבתי, שרק היכא שאינו צריך לעיסה גדולה, יוכל לאפות כנצרך לו, ויצרף ויפריש, והיינו גם בארץ ישראל.

ב. לשאלתך השניה, אודות מש"כ בס' נתיבי עם (סי' תנז') שביו"ט רבו הסוברים דיפריש אם אין לו לחם. וכב' נתקשה מי הם הפוסקים הרבים דס"ל הכי. יעי' נא כב', באנציקלופדיה התלמודית ערך הפרשת חלה אות י"א. ויעי' נא בכה"ח סי' תמ"ד אות ה'. ומ"מ לשון רבו הסוברים אינו כ"כ ברור, אלא שהוא לשון שנתון לפרשנות יחסית. ומ"מ גם הנתיבי עם גופיה במקו"א (סי' תק"ו סעי' ג'), כתב שאם אין לו מה לאכול התיר הגאון היעב"ץ להפריש ביו"ט, עכ"ד. הנה כאן הזכיר רק את דברי היעב"ץ ולא נקט לשון רבו הסוברים כבסימן תנ"ז, אלא ששם דיבר בפסח ששם מצינו דיעות נוספות שמקילות בכך כיון שיש שם מצוות עשה, משא"כ בסי' תק"ו דיבר על שאר יו"ט. ומ"מ גם הכה"ח וגם בנתיבי עם משמע להדיא מדבריהם שבשעת הדחק גדול יש לסמוך על המתירים גם בשאר יו"ט. [ומש"כ בשם הגרש"א בהערותו בספר

קצ

חיוב חלה הוא רק מדרבנן, א"כ מגש כזה אינו מצרף. וכ"פ בשו"ע (סי' שכ"ה סעי' א'), וברור מדברי מרן שם וכן באו"ח תנ"ז שהיינו גם בארץ ישראל בזה"ז, ודלא כמי שכתב להחמיר בזה בא"י. ומש"כ שלא יצא חוץ לכלי, כ"כ הטור. והב"י והרמ"א למדו בדבריו שלא יצא ככר שלם, אך מעט שיוצא ליתן לן בה. ובט"ז שם כתב שבטור לא משמע כך, ומ"מ להלכה קי"ל כדבריהם. וע"ע בביאור הגר"א שם. ובהניח בתוך כלי אם צריך גם שיגעו זה בזה. עי' מש"כ מרן בב"י ויש סי' שכ"ה בסוד"ה ומ"ש ואם אינם, שלדעת הסמ"ג צריך שיגעו זה"ז. וע"ע בכ"מ על הר"מ בהל' ביכורים פ"ו הי"ז מש"כ בשם הרשב"א, וע"ע בביאורי הגר"א על השו"ע סי' שכ"ה אות ג'. ומ"מ בשו"ע לא הזכיר מזה מאום אלא סתם וכתב, שהסל מצרפן אם אינם נדבקים, ולא הזכיר שצריך שיגעו זה"ז. וכ"כ הט"ז באו"ח תנ"ז ס"ק ב' שבצירוף סל סגי ואי"צ נגיעה זה"ז. וכן העלה להלכה הרב פר"ח שבצירוף סל אי"צ שיגעו זה בזה וסיים והכי נקטינן. וע"ע משנ"ר פ"ב דחלה מ"ד, ובמ"ב שם ס"ק ז' כתב שלכתחילה יש לקרבם זל"ז ועי' שעה"צ שם.

אלא שכל הנ"ל הוא היכא שמצרף העיסות על ידי סל, ואמנם דבר נוסף מצינו בהלכה והוא שיכול לצרף את העיסות ע"י שיכסם במפה, וכן פסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' שכ"ה סו"ס א) ומש"כ שם בשם ויש מי שאומר, היינו משום שלא מצא את זה בפוסק אחר, אך מ"מ דין זה מוסכם להלכה.

והנה עי"ש בש"ך שכתב בס"ק ה' בשם המהרי"ל, שאם אין לו כלי יניח העיסות במפה ויכסה עם המפה עליהם וזה נקרא צירוף הגון. ועי' להרב פמ"ג במש"ז או"ח סי' תנ"ז סוס"ק א' שלמד מדבריו, שצריך דוקא מפה מלמטה

ומלמעלה ודוקא באותה מפה, אבל אם הניח העיסות על מגש ללא דפנות וכיסה במפה אין זה מועיל לצרף, עי"ש. והנה המעיין בגוף דברי הסמ"ק יראה שאדרבה מדבריו משמע שבכיסוי מפה או סדין סגי, וכדבריו שם שאין לך כלי גדול מזה. ואע"ג שמדבריו שם אין הכרח שזה כן מועיל מ"מ ודאי שאין הכרח להיפך, וכן מצאתי כתוב בהגה' מהר"ב פרענקל בסוף שו"ע סי' תנ"ז בדבריו על הט"ז שם. וראיתי להרב משנה ברורה בביאור הלכה סי' תנ"ז בד"ה והסל, שכתב שמדברי הסמ"ק נראה להדיא שדי בכיסוי מפה לבד. וכן מוכח להדיא בספר מחצית השקל על השו"ע באו"ח תנ"ז שם שכתב בזה"ל: ואם מכסן במפה או כרכן במפה הוו צירוף עכ"ל. ומפורש א"כ של"ד כרכן אלא ה"ה בכיסה במפה די בזה. ומלבד כ"ז יש לומר שרבינו הטור הביא הלכה זו של כיסוי מפה, ולא הזכיר מאומה מכל זה שצריך כריכה מלמטה ומלמעלה. וכן הוא בשו"ע ביו"ד שם, שהביא להלכה כיסוי מפה ולא הזכיר שצריך כריכה במפה.

וכן מסתבר מהלשון כיסוי שהוא מלמעלה. ועוד מצאתי להר"י יוסף חיים זצ"ל בספרו שו"ת רב פעלים ח"ד יו"ד סי' ל"ו, שכתב בשם הרב אליהו מני שמנהגם בירושלים הוא, להכניס המצות לתוך כלי, או לכסותם במפה עכ"ד. וברור מדבריו לכסותם במפה ללא כלי. וע"כ נראה ברור להלכה שכאשר בא לכסות במפה את העיסות, אין צריך לכסות אלא מלמעלה בלבד, ואמנם היכא דאפשר בקלות, יחוש לדעת הפמ"ג, ויכסם גם מלמטה במפה.

ושו"ר להרב ערוך השלחן בסי' שכ"ה סעי' ה' שהביא דברי הפמ"ג, וכתב שמלשון הטור לא משמע כן וגם אין שום טעם לזה, והוסיף שמהש"ך בס"ק ה' [כוונתו לדברי המהרי"ל] אין

מחצלת את המצות ושוב לקבצם בתוך כלי. וכן המנהג ופוק חזי מאי עמא דבר עכ"ד.

העולה לדינא:

האופה עיסות ורוצה לצרפם על ידי סל אין צריך לרדותם מן התנור ולשימם בסל לאלתר, אלא גם אם קיבצם ע"ג קרקע וכד', ושוב הניחם בתוך כלי אחד, הרי זה מצרפם לשיעור הפרשת חלה, ויפריש עם ברכה כדת.

ב. שתי עיסות שיש בכ"א כשיעור והם בטעמים שונים

אחר שקי"ל ששתי העיסות עשויות משני טעמים שונים, כגון שבצק אחד מלוח ואחד מתוק, אינם מצטרפות להשלים לשיעור, (עי' שו"ע סי' שכ"ו ס"א וברמ"א שם). הנה יש מקום לדון כאשר יש בכל עיסה כשיעור, האם יכול בכה"ג להפריש מעיסה אחת על חבירתה, והאם בעינין שבכה"ג ישכו העיסות אחת מחברתה, שהרי אם שתי העיסות מאותו טעם קי"ל בשו"ע שם שאי"צ שיגעו אחת בשניה, אלא שמפריש מאחת על חבירתה כל עוד הן מוקפים.

הנה הט"ז בסי' שכ"ו ס"ק א' הביא שהלבוש כתב שאין צריך שיגעו זו בזו גם בשני טעמים, ופליג עליה הט"ז וס"ל שבכה"ג בעינין שיגעו זב"ז. אך הש"ך שם בס"ק ג', והאריך בזה בנקודות הכסף, שהעיקר להלכה כדעת הלבוש, ובאמת שהכי פשיטות דברי מרן בשו"ע הנ"ל שסתם ולא חילק. וכן הוא ברמ"א סי' שכ"ו סעי' א' שכתב שאם יש בכל עיסה כשיעור אפי' שטעמים שונים מפריש מזו על זו, ולא חילק שדוקא אם נוגעים ונושכים. ועיקר הטעם הוא, שלא הצריכו נגיעה ונשיכה אלא לענין צירוף, אך אם יש בכ"א כשיעור אי"צ צירוף, אלא בעינין מן המוקף, וכל שהוא מן המוקף אי"צ נגיעה ונשיכה. ועיי"ש

כל הוכחה. וע"ע בספר כה"ח או"ח סי' תנ"ז ס"ק כ"ה, שכתב ג"כ שמסתמיות לשום הסמ"ק משמע שדי בפרסת מפה, וכן משמעות לשון השו"ע, ולכן כתב שאם מונחים על מגש וכיו"ב שאין לו דפנות, די שיכסה במפה למעלה. ועיי"ש.

העולה לדינא:

העיקר להלכה שהבא לכסות במפה את העיסות, על מנת שיצטרפו לשיעור חלה, אין צריך לכסות אלא מלמעלה בלבד, ועי"כ הם מצטרפים לחיוב חלה.

סימן ח

עוד בדיני צירוף עיסות וכיכרות לשיעור חיוב חלה

א. אם צריך לרדות העיסות לסל מיד

עמדתי ואתבונן האם המפריש חלה מן העיסות לאחר שנאפו ע"י צירופם בתוך סל, וכגון האופה מצות לפסח. או עיסה שבלילתה רכה ואפיה בתנור [עי' שו"ע סי' שכ"ט סעי' ה' ובתשובה אחרת בספר זה (לעיל סימן א) הארכתי בד"ז של בלילה רכה]. האם צריך לרדותם מן התנור ולשימם בסל לאלתר, או שאין צורך בכך.

הנה בס' החינוך מצוה שפ"ה כתב שיש לרדותו מן התנור וליתנו בסל לאלתר, וכ"כ בס' אור זרוע ח"א סי' רכ"ו בשם הריצב"א. אלא שכבר האו"ז שם פליג עליה וס"ל שלא צריך לאלתר. וכן נראה להדיא שס"ל להרמב"ם שכתב בהל' ביכורים פ"ו הי"ז וז"ל: אפה מעט מעט וקבץ הכל על לוח וכו'. וכן מרן בשו"ע לא הזכיר מזה כלל. וכבר כתב בשו"ת רב פעלים (ח"ד יו"ד סי' ל"ו) שהמנהג הוא לא כדבריהם אלא להניח על

קצב

שהאריך בדבריו.

וע"ע מש"כ בביאורי הגר"א שם ס"ק ח'. ועו"ע בס' חלת לחם ס"ד ס"ז ובסי' ה' ס"ז. שחילק בין דבר שמאד מקפידים עליו וכגון עיסה טהורה וטמאה בזמן שהיו דיני טהרה. שבכה"ג צריך צירוף גם אם יש בכ"א שיעור. וכדברים אלו כתב בנקה"כ שם. ומ"מ נלע"ד שהעיקר כדעת הש"ך כיון שהכי פשוט לשונו של מרן בשו"ע שם, וכ"ה דברי הרמ"א שם. (ועי' בערוה"ש סי' שכ"ו סעי' ז' שהעלה שהעיקר להלכה כדברי הט"ז. ועי"ש שכתב שמהני גם על ידי צירוף סל. ופשוט. ועי"ש).

העולה לדינא:

העיקר להלכה כדעת הש"ך, שאם יש בכל עיסה כשיעור אפילו הן משתי טעמים, אע"ג שמקפיד שלא יתערבו, הרי הוא מפריש מאחת על חברתה, אפי' אינן נוגעות זו בזו, אלא כל שהן מן המוקף מפריש מזו על זו. אלא שבמקום שאפשר יחוש לדיעה השניה ויקרב העיסות או שיעשה צירוף ע"י סל.

ג. אם תנורים של זמנינו מצרפים לשיעור חלה

כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' ביכורים הט"ז) שאין התנור מצרף לחלה. ויש להסתפק בטעמו של דין זה. שהנה הרדב"ז בפי' על הר"מ שם כתב, ונראה טעמא דאי משום נשיכה ליכא, שהרי בתנור נוגעות ולא נושכות. ואי משום דכתיב באכלכם מלחם הארץ, לא נקרא לחם עד שיוציאנו מהתנור ויהיה ראוי לאכילה. עכ"ד. א"כ לכאורה לאחר שהם כבר נאפו בתנור, ושוב הכניסם לתוך התנור או כל כלי שיש לו תוך אפי' שקבועים בקיר. מהני לצרף את המוצרי מאפה.

ואמנם עי' בס' חלת לחם (סי' ד' ס"ו ובהערה כ-כא) שכתב, שהטעם שאין התנור מצרף הוא משום שהוא קבוע בקיר, ולא מצינו רק סל המטלטל שהוא מצרף, ולכן כתב שם שתיבות וחלונות הקבועים בקיר אינם מצרפים, וכ"ש בתנורים שלנו העשויין כבנין גמור שאין מצטרפין. עכ"ד. וכונתו כ"ש בתנורים שלהם, מאותם תנורים שהיה בזמנם שהם תלוש ולבסוף חיברו ועי"ש היטב. ועו"ע בכה"ח סי' תנ"ז אות כ"ב מש"כ בזה. ומ"מ לפי"ז יוצא שכל שהוא קבוע בקיר כגון ארונות וכיו"ב אינו מצרף. וכן יש לדון גם בכלים גדולים הקבועים במקומם שנחשבים כמחוברים, וכן כל כלי גדול המכיל 40 סאה בתוכו. ועי' מש"כ הראש"ל הגר"מ אליהו שליט"א בחוברת אמונת עתיך גליון מס' 15 עמ' 13. וע"ע במש"כ הגר"מ גרוס שליט"א בחוברת גלאט - תשנ"ד עמ' 75. וראיתי בספר הלכות שבכל יום להרב צבי כהן שליט"א בעמ' רי"ט שכתב, שאפשר לצרף בתיבה, ארון וכו', ולא פירט. ואפשר שכונתו לארון קטן המטלטל. וע"ע בספר הליכות בית ישראל פי"ב בהערה י"ז שכתב שארון או מקרר או מכונית. אינם מצטרפים, וכתב לעי' בשו"ת מחזה אליהו סי' ק"י. ואינו תח"י. ובהמשך שם כתב בשם מרן הגרשז"א זצ"ל שהמאחסן עוגות, בתא הקפאה אחד, אך כל עוגה מונחת בשקית נפרדת אין הן מצטרפות, עי"ש.

העולה לדינא:

יש להזהר שלא להניח עיסות או עוגות שעדיין לא הופרש מהן חלה, בתוך התנורים המצויים בזמנינו, או בתוך מקרר, וכמו"ב בתוך ארונות ומדפים עם דפנות, הקבועים בקיר. ואם כבר הניח את העיסות שם, יטול אותם ממקום הנחתם ויצרפם ע"י סל. ויפריש חלה מהם כדין.

סימן ט

הפרשת חלה בזה"ז אם צריך להפריש מן היפה

ערב יוה"כ תשנ"ט

הנה באחד השבתות שחלפו זה מכבר, בין הדבקים נזדמן לפני שו"ת תורה לשמה [שרבים המיחסים אותו לרבינו הבן איש חי זיע"א - יעוי' תשובות שדה גליון מס' 13 עמ' 29 בהערה, מש"כ הרה"ג אליהו אלתרר שליט"א, בשם מרן הראש"ל שליט"א אודות מחברו של ספר זה, יעוי"ש], וראיתי לו שם בחאו"ח (שאלה ק"ל) שענה לאחד ששאלו, על הפרשת חלה במצות שנוהגים ליטלם אחר אפיה, ויש מצה שאינה אפויה כל כך טוב, אם שפיר להפריש מצה זו למצוות חלה, שכן בזה"ז החלה לשריפה קיימא. ובתשובתו הביא התורה לשמה, את דברי המשנה במס' תרומות (פ"ב מ"ד) שנחלקו שם רבנן ורבי יהודה, האם במקום שאין כהן תורם דווקא מן היפה, וזו דעת רבי יהודה, או שתורם מן המתקיים, וציין שם שאמנם להלכה פסק הרמב"ם כרבנן, אלא שכל זה היכא דאיכא למיחש להפסד שלא יהנה הכהן, לכן נפסק שיתרום מן המתקיים ולא דווקא מן היפה, אבל היכא דליכא הנאת כהן וכמו בזמנינו שחלה נשרפת ואינה ניתנת בלא"ה לכהן, מודו רבנן לר"י שיש להוציא את היפה - את חלבו ממנו, שכל שאפשר אין להרבות מחלוקות, ולכן מסכם שם: שבנידון השאלה אעפ"י ששורפה, מפריש מן היפה דבעינן חלבו, עכ"ד.

ואני בעניתי לא זכיתי להבין דב"ק, שהרי אין מי שחולק שבעינן להרים את חלבו ממנו וגם בתרו"מ, ומ"מ מפורש כתב מרן השולחן ערוך (יו"ד סי' של"א סעי' נ"ב) וז"ל: "אין תורמין אלא מן היפה, ונראה לי דהשתא דלאיבוד אזלא מפני הטומאה, אין להקפיד בכך, ומיהו במעשר

הניתן ללוי ולעני יש להקפיד בכך" עכ"ל. הרי שלהדיא פסק מרן בשולחן ערוך, שבזה"ז ששורפין את התרומה מפני הטומאה, אין צריך דווקא לתרום מן היפה, ואע"ג דכתיב חלבו, מ"מ כיון שאין בכך תועלת [ועי' בהגה' הגר"א שם שכתב שהטעם משום שכל מה שתורם הוי מן הרע], אפשר להפריש גם מן הרע.

וא"כ לפי"ז לא מובן מאי שנא דין חלה, שכתב התורה לשמה שאע"ג שלאיבוד אזלא, מ"מ יפריש מן היפה, והרי במקור הדין שהוא תרו"מ נפסק בשו"ע שאי"צ מן היפה, וא"כ ה"ה בחלה, ודלא כמסקנת התורה לשמה.

ואע"ג שלענין חלה, לא כתב השו"ע כלל מהאי דינא, מ"מ הטעם ברור, שהרי השו"ע גם לא כתב שיש להפריש דווקא מן היפה, בזמן שהיה ניתן לכהן, והטעם הוא, שבעיסות אין בד"כ ענין של רע ויפה [וכ"כ להדיא הרמב"ם בהל' ביכורים פ"ה הל' ט"ו שאין בעיסה רע ויפה], אבל אה"נ בנידון השאלה שאירי שמפרישים כבר אחרי האפיה וכגון מצות לפסח, ויש שם מצה אחת פחות יפה משאר המצות, בכה"ג הדרינן שבזה"ז שלאיבוד אזלא אפשר ליטול מצה זו למצוות חלה. [אלא שדעת השו"ע שהיכא דאפשר, לכתחילה עדיף להפריש חלה גם במצות בעודם עיסה - עי' קצירת השדה - חלה פ"ח סעי' ג'].

ועוד שנינו שאין שיכור וסומא יכולים לתרום תרומה לכתחילה, ובדיעבד שתרמו תרומתן תרומה, וכך פסק בשו"ע (יו"ד סי' של"א סעי' ל"ב), והטעם שאין יכולים לתרום לכתחילה, כתב שם הש"ך (ס"ק ס"א - ומש"כ שם בס"ק ס"ב עי' מה שכתבתי ע"ז בספרי קצירת השדה הל' תרו"מ פ"א ס"ד) והגר"א (ס"ק ע"ז) שה"ט משום שאינם יכולים לכוין לקחת דוקא מן היפה, וחיישין שיקחו מן הרע. אלא שממשיך שם מרן השו"ע וכותב: ובזה"ז דלשריפה אזלא מפני

הטומאה, תורמים שיכור וסומא אפילו לכתחילה תרומה, אבל לא מעשר לוי עכ"ד. הרי שלהדיא ס"ל למרן השו"ע שלכתחילה אפשר ליקח מן הרע גם בזה"ז.

ודין זה שנינו גם בהל' חלה שכתב השו"ע (סי' שכ"ח ס"ב) שהסומא והשיכור מפרישין חלה לכתחילה, ומבאר שם הש"ך שהטעם הוא כמש"כ הרמב"ם (הל' ביכורים פ"ה הט"ו) שאין בעיסה רע ויפה, ולכן הם מפרישין חלה לכתחילה. והגר"א בביאוריו (אות ה') כתב: וכ"ש בזה"ז ע"כ, וכוונתו כ"ש בזה"ז שאפי' היה ענין של רע ויפה בעיסה, לא אכפ"ל שכן העיסה לשריפה קיימא. וא"כ להדיא שנינו שבחלה גם אם יצויר ענין של רע ויפה, בזה"ז לכתחילה יכול להפריש מן הרע ולא בעינן חלבו.

ועוד ראיתי להגאון אשל אברהם בהל' פסח (או"ח סי' תנ"ח) שהביא מעשה בשם המהרי"ל שנחרכה החלה בתנור בליל יו"ט, והתיר מהרי"ל לצרפה ולקרוא שם חלה, וכתב בא"א בשם הא"ר שלא היה ראוי לאכילה, והקשה הא"א שצ"ע אם אין ראוי כלל לאכילת אדם, שהרי כתוב מלחם הארץ ובעינין שתהא עליה שם לחם, ואע"פ ששורפין, וחלה טמאה ג"כ בלא"ה לשריפה עומדת, מ"מ בשעת הפרשה, אפשר לחם בעינין, ואפשר לומר שמכל מקום ראוי לאכילה ע"י הדחק. עכ"ד.

אם כן הנה לנו מפורש שאפשר לכתחילה להפריש גם מן הרע שאינו ראוי אלא בשעת הדחק, למצוות הפרשת חלה, ולענ"ד הדברים ברורים להלכה.

ואולי היה אפשר לומר שכשם שמצינו שאע"ג שחלה, לאיבוד אזלא, מ"מ כתב השו"ע להלכה,

שבזה"ז יש להפריש אחד ממ"ח, (יו"ד שכ"ב סוף סעי' ד') ואע"ג שלשריפה הולך, ועי' בתנובות שדה גליון מס' 1 מש"כ ע"ז בארוכה מו"ר הג"ר שמ"ע שליט"א, ובתו"ד שם הסביר החילוק בין חלה שנשאר בה הענין להפריש אחד ממ"ח, לבין תרו"מ שכתב השו"ע (של"א סעי' י"ט) שכיון שלאיבוד אזלא אי"צ להפריש אלא כל שהוא, וביאר שם שהטעם הוא, שבחלה מצאנו שיש חיוב כדי נתינה מהתורה, ולכן עשו תקנה להפריש כשיעור מ"ח גם בזה"ז שלא תשתכח תורת נתינה, [אלא שהמנהג גם כיום בזה"ז להפריש חלה כל שהיא עי"ש].

ואולי יאמר המעיין שה"ה בנידו"ד שלא תשתכח תורת נתינה הראויה והיפה השאירו דין של נתינה מן היפה, אך ודאי שאין זה כך, שהרי בתרו"מ ענין של תרו"מ מהיפה הוא מהתורה שנאמר: בהרימכם את חלבו ממנו, ומ"מ קיי"ל שבזה"ז אין צריך, ופשוט שה"ה לענין חלה, וכן נראה ברור דעת השו"ע ועוד פוס' וכנ"ל. ודברי התורה לשמה הנז' צ"ע.

העולה לדינא:

בזה"ז שהחלה לשריפה הולכת אין צריך להפריש בדווקא מן היפה, ויכול להפריש גם מן הרע, כל עוד והיא ראויה למאכל אדם, וכדין תרו"מ. ודברי התורה לשמה שכתב שגם בזה"ז יפריש מן היפה, צריכים לי הקטן עיון גדול.